

BIBLIOGRAFIA

ARMÁDA A SPOLOČNOSŤ V PREMENÁCH ČASU

Výberová bibliografia (práce publikované v rokoch 1990 – 2024)

BOŽENA ŠEĎOVÁ

Predmetom bibliografií publikovaných vo *Vojenskej histórii* sú nielen čisto vojenské a vojensko-politické témy, ale aj témy prierezové. Predkladaná bibliografia prináša výberový prehľad slovenskej a čiastočne i zahraničnej historiografie zameranej na problematiku vzťahu vojska, armády, ozbrojených síl a spoločnosti od opevňovania hradov a miest cez výstavbu kasární, vzájomné väzby medzi obyvateľstvom a jednotlivými zložkami armády v oblasti hospodárskej, ekonomickej, ale aj kultúrnej, športovej, národnostnej a pod., pomoc armády štátnemu hospodárstvu, účasť v riešení krízových situácií až po moderné vojensko-civilné vzťahy v 21. storočí.

Sleduje rôzne dimenzie uvedených vzťahov v jednotlivých fázach historického vývoja až po súčasnosť. Dokumentuje spoločenské vnímanie vojska determinované domácim vývojom a jeho zmeny v závislosti od medzinárodno-politických a vojensko-politických podmienok, taktiež meniace sa postoje slovenskej society k armáde v závislosti od spoločenského a sociálneho postavenia, od politickej, náboženskej, národnostnej a vzdelanostnej príslušnosti.

Práce týkajúce sa obdobia od začiatku novoveku do vypuknutia 1. svetovej vojny sa prevažne zaoberajú vzťahom mestského i vidieckeho obyvateľstva na Slovensku k vojenským posádkam, k armáde, a opačne – pôsobením mužstva posádky na politickú, spoločenskú a národnostnú situáciu mestského obyvateľstva, opisujú vplyvy dôstojníckeho zboru napr. na spestrenie mestského spolkového života, pôsobenie vojenskej hudby a podobne. Zdôrazňujú vplyv vojenstva na ekonomický potenciál miest, rozširovanie ich infraštruktúry, vplyv vojenskej architektúry na podobu slovenských miest. Reflektujú tiež na rozdielny prístup k reprezentantom vojenských zložiek v národnostne prevažujúcej maďarskej oblasti a prevažujúcej slovenskej oblasti, determinovaný historickým vedomím, skúsenosťami, spoločenskými a národnými tradíciami.

Uvedené čiastkové témy autori v prácach, ktoré sa vzťahujú k 20. storočiu, rozširujú o zmeny vojenskej dislokačnej politiky a ich pôsobenie na urbanizáciu príslušnej lokality, analyzujú spoločenskú reflexiu rastúcej militarizácie krajiny, krízovú intervenciu, vplyv zbrojárskej výroby a priemyslu na vývoj regiónu, popisujú účasť armády na riešení hospodárskych a spoločenských problémov na Slovensku, asistenčné operácie a podobne.

Najväčším determinantom recipročného vzťahu armády a spoločnosti je realita mierového alebo vojnového statusu štátu a jeho širšieho geopolitického ukotvenia. V publikačnej tvorbe sa teda objavujú aj zmienky o fenoménoch strachu, nenávisti, hrdinstva, solidarity, patriotizmu, antimilitarizmu, prejavoch lojality a solidarity (napr. zbierky pre ranených, vojnových invalidov, vdovy, siroty, starostlivosť o bezvládných), o sile piety a podobne. Predmetný vzťah „armáda a spoločnosť“ v období oboch svetových vojnových konfliktov 20. storočia sme sledovali len so zameraním na Slovensko, Slovákov a slovenské aspekty. Keďže vojnové ničenia miest ako významných dopravných, informačných, výrobných centier a ľudské straty blízkych dlhodobo poznamenali kolektívnu pamäť nielen bojujúcich vojakov, ale aj širokých sociálnych vrstiev, súčasťou jej vyjadrenia sa stali pietne miesta, pomníky, pamätné tabule, potreba pripomínania ako súčasť individuálnej pamäti a lokálneho spomínania.

I v období existencie profesionálnej armády, napriek zníženiu jej početného stavu, pomáhala armáda civilnému sektoru pri živelných pohromách, pri mimoriadnych situáciách, napríklad v období covidovej epidémie a podobne. Autori sa zaoberajú tiež zmenou postoja obyvateľstva k vojenskému sektoru, všimajú si aj postoje politickej reprezentácie. Napriek rastúcim požiadavkám v plnení spojeneckých záväzkov v rámci európskych a euroatlantických štruktúr, predovšetkým v súvislosti s bojom proti terorizmu, tvoria ozbrojené sily tiež jednu zo zložiek Integrovaného záchranného systému. V súčasnosti je civilno-vojenská spolupráca zakotvená v národných, obranných a armádnych doktrínach a ďalších dôležitých dokumentoch. Vojensko-civilné vzťahy a spolupráca obidvoch sektorov sú tiež nepostrádateľnou zložkou v rámci medzinárodných humanitárnych operácií.

Pri širšom uchopení témy by sme sa mohli zaoberať tiež vojenskou a vojnovou propagandou vo vzťahu k spoločnosti, vojnovými škodami v priemysle, infraštruktúre, ich vplyvmi na spoločenský život, vojnovými cintorínmi a pamätníkmi, humanitárnym nasadením v súčasných medzinárodných operáciách. Tieto témy však bývajú súčasťou priebežne publikovaných bibliografií k vojenským dejinám Slovenska a Slovákov.

Predmetným témam bibliografie sa autori venovali v monografiách, štúdiách, článkoch, v konferenčných príspevkoch, ale aj v edovaných dobových prameňoch. Vzhľadom na širokospektrálnosť problematiky bolo štruktúrovanie bibliografie značne problematické. Najskôr sme teda zvolili chronologické triedenie a potom sme samostatne zaradili frekventovanejšie témy. Už zbežný pohľad na nasledujúci výber umožňuje vytvorenie obrazu o rozsahu a spôsobe spracovania danej problematiky a tiež navodzuje potrebu konfrontácie so zahraničnou historiografiou.

Armáda a spoločnosť od nástupu novoveku do 1. svetovej vojny

BALLA, Tibor: Vnútné a zahraničné pôsobenie rakúsko-uhorskej armády a vzťah uhorskej spoločnosti k armáde (1867 – 1914). In: *Vojenská história*. - Roč. 12, č. 2 (2008), s. 53-63. ISSN 1335-3314.

BALCAROVÁ, Jitka – KUBŮ, Eduard – ŠOUŠA, Jiří: Venkov, rolník a válka v českých zemích a na Slovensku v moderní době. Praha : Národní zemědělské muzeum, s. p. o., 2017, 436 s. ISBN 978-80-86874-87-6.

BODNÁROVÁ, Miloslava: Odras bitky pri Moháči v živote východoslovenských kráľovských miest. In: PURDEK, Imrich (zost.): *Historia mea vita*. Zborník štúdií vydaný pri príležitosti životného jubilea Vladimíra Segeša. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2020, s. 31-42. ISBN 978-80-89523-63-4.

ČIČAJ, Viliam: Vojenská literatúra v meštianskom prostredí v období novoveku. In: *Vojenská história*. - Roč. 22, č. 1 (2018), s. 82-96. ISSN 1335-3314.

DANGL, Vojtech: Armáda a spoločnosť na prelome 19. a 20. storočia. Bratislava : Veda, 2006, 238 s., pram. a lit., reg., obr. príl. ISBN 978-80-224-0919-3.

DANGL, Vojtech: Bratislava ako posádkové mesto (1867 – 1914). In: *Vojenská história*. - Roč. 17, č. 2 (2013), s. 6-31. ISSN 1335-3314.

DANGL, Vojtech: Obraz dôstojníka v dobových súvislostiach (1850 – 1914). In: ROGUĽOVÁ, Jaroslava – HERTEL, Maroš (eds.): *Adepti moci a úspechu*. Etablovanie elit v moderných dejinách. Jubileum Valeriána Bystrického. Bratislava : Veda, 2016, s. 97-109. ISBN 978-80-224-1503-3.

DANGL, Vojtech: K otázke vzťahu slovenskej spoločnosti k armáde na prelome 19. a 20. storočia. In: PODRIMAVSKÝ, Milan – KOVÁČ, Dušan: *Slovensko na začiatku 20. storočia*. Spoločnosť, štát a národ v súradniciach doby. Bratislava : HÚ SAV, 1999, s. 127-136.

DANGL, Vojtech: Rakúsko-uhorská armáda a slovenská spoločnosť v predvečer

prvej svetovej vojny. In: BYSTRICKÝ, Valerián (zost.): Slovensko v politickom systéme Československa. Materiály z vedeckého sympózia. Časť 11. – 13. novembra 1991. Bratislava : SNR – Historický ústav SAV, 1992, s. 36-41.

DANGL, Vojtech: Rakúsko-uhorské vyrovnanie, branné zákony a výstavba kasární (1867 – 1914). In: ROGULOVÁ, Jaroslava – JAKSICOVÁ, Vlasta a kol.: Historik a dejiny : V česko-slovenskom storočí osudových dátumov : Jubileum Ivana Kamenca. Bratislava : Veda - HÚ SAV, 2018, s. 457-472. ISBN 978-80-224-1653-5.

DANGL, Vojtech: Slovanská idea a antimilitarizmus v radoch vidieckeho obyvateľstva, mládeže a vojska v čase balkánskych vojen 1912 – 1913. In: Vojenská história. - Roč. 7, č. 4 (2003), s. 18-39. ISSN 1335-3314.

DANGL, Vojtech – VARGA, J. János (eds.): Armáda, mesto, spoločnosť od 15. storočia do roku 1918. (Vojenské, politické, hospodárske aspekty a súvislosti) : Hadsereg, város, társadalom a 15. századtól 1918-ig. (Katonai, politikai, gazdasági aspektusok és összefüggések). Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie v Bratislave 14. – 15. novembra 2001. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2002, 359 s. Obsah: Segeš, Vladimír: Mestá v uhorskom vojenstve na konci stredoveku, s. 17-30; Pálosfalvi, Tamás: Jan Jiskra és a felvidéki városok, s. 31-41; Pálffy, Géza: Háborúk, hadsereg és város a 16. századi Magyarországon, s. 42-54; Graus, Igor: Vojnové výdavky a ich dopad na ekonomiku Banskej Bystrice v 16. storočí, s. 55-67; Varga, J. János: Hajdúvárosok a 17. században, s. 68-80; Lengyelová, Tünde: Malé mesto v ohrození, s. 81-91; Konečný, Antonín: Slobodné kráľovské mesto Skalica a jej opevnenie do začiatku 18. storočia, s. 92-109; Čičaj, Viliam: Niektoré aspekty vzťahu mesta a vojenstva v období novoveku, s. 100-110; Martuliak, Pavol: Vojsko a osudy mesta Banská Bystrica v čase protihabsburských stavovských povstaní, s. 111-126; Duchoň, Michal: Obrana mesta Modry

v 17. storočí, s. 127-138; Mészáros, Kálmán: Város és hadsereg a Rákóczi-szabadságharcban, s. 139-157; Kónya, Peter: Úloha východoslovenských miest v povstaní Františka II. Rákociho, s. 158-185; Zachar, József: Késmárktól a világhírnévig: kray Pál tábornagyszernagy (1735 – 1804), s. 186-204; Hermann, Róbert: Felső-Magyarországi polgárok az 1848 – 1849. évi szabadságharcban, s. 205-221; Škvarna, Dušan: Slovenské dobrovoľnícke výpravy a mestská spoločnosť na Slovensku, s. 222-234; Pál, Judit: Hadsereg és városok a székelyföldön a 19. század végéig, s. 235-247; Hajdu, Tibor: Hadsereg és város a dualizmus korában, s. 248-258; Dangel, Vojtech: Mestá, kasárne a posádky na Slovensku v poslednom desaťročí pred prvou svetovou vojnou, s. 259-283; Holec, Roman: Hospodárske súvislosti vzťahu mesta a armády na začiatku 20. storočia, s. 284-293; Čaplovič, Miloslav: Košice v období dualizmu – významná vojenská posádka monarchie v rokoch 1867 – 1914, s. 294-305; Hronský, Marián: Obsadenie Bratislavy čs. vojskom na rozhraní rokov 1918 – 1919 a postoje obyvateľstva, s. 306-331; Lipták, Ľubomír: Zbrojárska výroba a urbanizácia na Slovensku v 19. a 20. storočí (Etapy, geopolitické aspekty a dôsledky), s. 332-348; Lipták, Ľubomír: Záverečné zhodnotenie, s. 349-351.

DRŠKA, Richard: Vplyv pobytu cisárskych vojsk v Skalici v rokoch 1684 – 1686 na život mesta. In: Historie – otázky – problémy. Turek, Švéd a Prajz. Vojenský život versus město a venkov českého raného novověku. - Roč. 3, č. 1 (2011), s. 149-161. ISSN 1804-1132.

FALISOVÁ, Anna: Od felčiarov k Červenému krížu : Z histórie zdravotníckej starostlivosti v armáde. In: História. Revue o dejinách spoločnosti. - Roč. 10, č. 5-6 (2010), s. 30-33 : fotogr. ISSN 1335-8316.

HOFMAN, Jiří (ed.): Lidé a hradby. Bastionové pevnosti a jejich život. České Budějovice : Pavel Ševčík – Veduta, 2020, 176 s. ISBN 978-80-88030-48-5.

CHORVÁT, Peter (ed.): *Pramene k vojenským dejinám Slovenska III/5/2 : Rakúsko-uhorská armáda a spoločnosť na Slovensku v rokoch 1867 – 1914*. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2020, 252 s., fotogr., pram. a lit. - ISBN 978-80-89523-67-2.

KILIÁN, Jan: Na kvartýře. K aspektům soužití mezi vojáky a měšťany za třicetileté války. In: *Historie a vojenství*. - Roč. 63, č. 1 (2014), s. 20-34 : obr. ISSN 0018-2583.

KILIÁN, Jan: *Měšťan a šelma. S vojskem ve městě za třicetileté války*. Praha : Paseka, 2022, 304 s. ISBN 978-80-7637-328-0.

KILIÁN, Jan: Žoldnier verzus mešťan : Spolužitie s vojakmi v českých městách za tridsaťročnej vojny. In: *Historická revue*. - Roč. 25, č. 2 (2014), s. 60-65 : obr. ISSN 1335-6550.

LENDEREROVÁ, Milena: Dítě a válka v 19. století. In: Berta Suttnerová – život pro mír. Sborník příspěvků z odborného kolokvia k 100. výročí udělení Nobelovy ceny míru Bertě Suttnerové. Praha : Pedagogické muzeum J. A. Komenského, 2007, s. 29-37.

LOPATKOVÁ, Zuzana: Dopad vojenských událostí na venkovské obyvatelstvo v Bratislavské župě na počátku 18. století. In: BALCAROVÁ, Jitka – KUBŮ, Eduard – ŠOUŠA, Jiří: *Venkov, rolník a válka v českých zemích a na Slovensku v moderní době*. Praha : Národní zemědělské muzeum, s. p. o., 2017, s. 159-168. ISBN 978-80-86874-87-6.

KOCAOGLU, Bünyamin – YILDIZ, Gültekin – TAŞDEMİR, Ahmet (eds.): *War and the City : The Effects of Armed Conflicts on Urban Space and Population : Acta 2023. Volume I : 48th International Congress of Military History 3-8 September 2023 / Istanbul, Türkiye*. Istanbul : Turkish National Defense University - Fatih Institute of Military History Studies, 2024, 314 pp., phot. ISBN 978-625-7791-64-9 (Vol. I).

KOWALSKÁ, Eva: Důstojník v armáde a společnosti na prelome 18. a 19. storočia: Imrich II. Zay a jeho kariéra (1765 – 1831).

In: *Vojenská historie*. - Roč. 19, č. 2 (2015), s. 147-160. ISSN 1335-3314.

MANNOVÁ, Elena: „Aby sa národ chopil zbrane“ : Spolkový život počas revolúcie 1848/1849. In: *Historická revue*. - Roč. 29, č. 5 (2018), s. 44-48 : obr. ISSN 1335-6550.

NÉMETH, István H.: Vplyv osmanskej vojny na vývoj miest v Uhorsku a daňové zaťaženie slobodných kráľovských miest v Uhorsku v 16. a 17. storočí. In: *Historický časopis*. - Roč. 56, č. 1 (2008), s. 29-42.

PASTOREKOVÁ, Laura: Architektúra historických kasární na Slovensku (historicko-spoločenský a architektonický vývoj do roku 1918). In: *Vojenská historie*. - Roč. 21, č. 4 (2017), s. 42-63 : obr. ISSN 1335-3314.

ŠOLTÉS, Peter: „Národ holubičí“ alebo „jadro a sila uhorskej pechoty“? Vzťah Slovákov k vojenstvu podľa štatistík z 18. a 19. storočia a v ideológii slovenských národovcov. In: DUDEKOVÁ, Daniela – MANNOVÁ, Elena a kol.: *Vojak medzi civilmi, civil medzi vojakmi : Vzťah armády a spoločnosti v období modernizácie : Pocta Vojtechovi Danglovi*. Bratislava : Spoločnosť Pro Historia vo Vede, 2017, s. 57-80. ISBN 978-80-89910-014.

ŠULC, Jaroslav: Třicetiletá válka a všední den venkovské společnosti v Čechách (se zretelem k situaci na komorních panstvích a ve středním Polabí). In: *Časopis Národního muzea*. - Roč. 175, č. 1-2 (2006), s. 41-78. ISSN 1214-0627.

ŽUPANIČ, Jan: Proměny vojenské šlechty habsburské monarchie. In: *Historie a vojenství*. - Roč. 70, č. 3 (2021), s. 72-81 : fotogr., tabl. ISSN 0018-2583.

Armáda a spoločnosť v 20. – 21. storočí obdobie prvej svetovej vojny

BAČA, Róbert – KOVÁČOVÁ, Gabriela: Piešťany v rokoch 1. svetovej vojny. In: *Balneologický spravodajca. Vlastivedný zborník múzea*. - Roč. 36 (1998), s. 164-183.

BLAŠKOVÁ, Eleonóra: Mlčia múzy, keď rinčia zbrane? Herci košických divadelných spoločností v I. svetovej vojne. In: Slovensko a prvá svetová vojna I. : Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie / Eds.: DROBNÁK, Martin, TURIK, Radoslav, SZABÓ, Viktor. Humenné – Košice : Klub vojenskej histórie Beskydy – Štátna vedecká knižnica Košice, 2018, s. 150-171. ISBN 978-80-570-0576-6.

DERFIŇÁK, Patrik: Výstavy, zbierky, koncerty. Aktivity obyvateľov Šariša v prospech vojakov, vdov a sirôt počas prvej svetovej vojny. In: KÓNYA, Peter (ed.): Prvá svetová vojna v Karpatoch : Első világháború a Kárpátokban : Perša svitova vijna v Karpatach. Prešov : Vyd. Prešovskej univerzity, 2016, s. 138-178. ISBN 978-80-555-1717-9.

DUDEKOVÁ KOVÁČOVÁ, Gabriela: Človek vo vojne : Stratégie prežitia a sociálne dôsledky prvej svetovej vojny na Slovensku. Bratislava : Veda – Historický ústav SAV, 2019, 326 s., pram. a lit., reg. ISBN 978-80-224-1786-0.

DUDEKOVÁ, Gabriela: Dvojsečná zbraň. Vojnové nadšenie, perzekúcie a problém lojality Slovákov v prvej svetovej vojne. In: IVANIČKOVÁ, Edita a kol.: Kapitoly z histórie stredoeurópskeho priestoru v 19. a 20. storočí : Pocta k 70-ročnému jubileu Dušana Kováča. Bratislava : Historický ústav SAV vo vyd. Typoset print, spol. s r.o., 2011, s. 243-268. ISBN 978-80-970302-4-7.

DUDEKOVÁ, Gabriela: „Hráme sa na vojnu!“ Vplyv Veľkej vojny na mentalitu detí v Uhorsku. In: Gender History – to prece není nic pro feministky. Kniha, ktorou napsali přátelé a studenti Mileny Lenderové u příležitosti jejího těžko uvěřitelného životního jubilea. Pardubice : Univerzita Pardubice, 2017, s. 297-319.

DUDEKOVÁ, Gabriela: Každodenný život za vojny. KOVÁČ, Dušan: Slovensko v 20. storočí. Prvá svetová vojna 1914 – 1918. Bratislava : Veda, 2008, s. 169-183. ISBN 978-80-224-1014-4.

DUDEKOVÁ, Gabriela: Mýtus vojnového nadšenia na začiatku prvej svetovej vojny. In: Historické štúdie. Ročenka Historického ústavu SAV. - Roč. 51, 2017, s. 137-160. ISBN: 978-80-224-1575-0.

DUDEKOVÁ, Gabriela: „Naši“ a problém zásobovania. Snahy o samozásobiteľský charakter Prešporka / Bratislavy a ďalšie spôsoby adaptácie mestskej komunity vo vojnovom režime. In: Nezmerné ztráty a jejich zvládání. Obyvatelstvo evropských velkoměst a I. světová válka. Documenta Pragensia 35, 2016, s. 267-286.

DUDEKOVÁ, Gabriela: Sociálne aspekty vojnového hospodárstva. In: PODRIMAVSKÝ, Milan – KOVÁČ, Dušan (eds.): Slovensko na začiatku 20. storočia : Spoločnosť, štát a národ v súradniciach doby. Bratislava : Historický ústav SAV – Polygrafia SAV, 1999, s. 415-435. ISBN 80-88780-21-4.

DUDEKOVÁ, Gabriela: Stratégie prežitia v mimoriadnej situácii. Vplyv veľkej vojny na rodinu na území Slovenska. In: Forum historiae. Časopis pre históriu a príbuzné spoločenské vedy [online]. - Roč. 3, č. 1 (2009), s. 1-19, e-ISSN 1337-6861. Dostupné na internete: <http://forumhistoriae.sk/sk/clanok/strategie-prezitia-v-mimoriadnej-situacii-vplyv-velkej-vojny-na-rodinu-na-uzemi-slovenska>

DUDEKOVÁ, Gabriela: Stravovanie a zásobovanie mesta za prvej svetovej vojny. In: FEJTOVÁ, Olga – LEDVINKA, Václav – PEŠEK, Jiří (eds.): Dobrou chuť, velkoměsto. Sborník příspěvků z 23. mezinárodní konference Archivu hlavního města Prahy. Documenta Pragensia XXV. Praha : Archiv hl. m. Prahy, 2007, s. 123-142. ISBN 978-80-86852-16-4.

DUDEKOVÁ, Gabriela: Veľká vojna v meste a jej sociálne dôsledky – príklad Prešporka / Bratislavy. In: MICHALEK, Slavomír a kol.: Slovensko v labyrinte moderných európskych dejín : Pocta historikovi Milanovi Zemkovi. Bratislava : HÚ SAV v Prodama s.r.o., 2014, s. 49-65. ISBN 978-80-89396-28-3.

DUDEKOVÁ, Gabriela: Vojenská cenzúra korešpondencie. Niekoľko úvah o vzťahu armády a spoločnosti za prvej svetovej vojny. In: SEGEŠ, Vladimír – ŠEĎOVÁ, Božena (eds.): *Miles semper honestus*. Zborník štúdií vydaný pri príležitosti životného jubilea Vojtecha Dangla. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2007, s. 125-135. ISBN 978-80-969375-3-0.

DUDEKOVÁ, Gabriela: „Vojnová gastronómia“. Zmeny stravovania stravovacích zvyklostí za prvej svetovej vojny v Rakúsko-Uhorsku. In: *Krajiny prostredných i prázdnych stolů I. Evropská gastronomie v proměnách staletí. Pardubice-Polabiny* : Univerzita Pardubice, 2016, s. 182-206. ISBN 978-80-7560-026-4.

DUDEKOVÁ, Gabriela: Vojnové nadšenie alebo odpor? Reakcie na vypuknutie 1. svetovej vojny. In: *Historická revue*. - Roč. 25, č. 7 (2014), s. 24-30 : obr. ISSN 1335-6550.

DUDEKOVÁ, Gabriela: Výnimočnosť alebo normalita? Každodennosť Veľkej vojny v Prešporku / Bratislave. In: *Theatrum historiae*. - Roč. 16 (2015), s. 193-211. ISSN 1802-2502.

GERGELY, Ladislav: Verejný poriadok v meste Košice v období prvej svetovej vojny. In: *Mesto a dejiny*. - Roč. 2, č. 2 (2013), s. 75-90. ISSN 1339-0163.

HALÍŘOVÁ, Martina: Každodenní život dětí a problematika delikvence za první světové války. In: *Studia historica Nitriensis*. - Roč. 19, č. 2 (2015), s. 247-252. ISSN 1338-7219.

CHORVÁT, Peter: Veľká vojna v malom meste : Banská Bystrica v období prvej svetovej vojny (1914 – 1918). Bratislava : Vojenský historický ústav, 2018, 83 s., fotogr., pam. a lit. ISBN 978-80-89523-48-1.

CHORVÁT, Peter: Šarišská župa 1914 – 1915. In: ČAPLOVIČ, Miloslav a kol. (ed.): *Karpatský front 1914/1915*. Bratislava : Vojenský historický ústav – Klub vojenskej histórie Beskydy, 2016, s. 208-217 : fotogr. ISBN 978-80-89523-43-6.

CHORVÁT, Peter – ZAŤKOVÁ, Jana – ČAPLOVIČ, Miloslav (eds.): *Pramene k vojenským dejinám Slovenska IV/1 : Rakúsko-uhorská armáda – Slováci – Slovensko v období prvej svetovej vojny 1914 – 1918*. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2016, 429 s. ISBN 978-80-89523-39-9.

JURČIŠINOVÁ, Nadežda: Život obyvateľov severovýchodného Slovenska začiatkom prvej svetovej vojny (1914 – 1915). In: *Dejiny – internetový časopis Inštitútu histórie FF PU*. Roč. 1, č. 1 (2006), s. 84-61, e-ISSN 1337-6861. Dostupné na internete: <<http://dejiny.unipo.sk/>>.

KARÁCSONY, Viliam: Správa mesta Bratislavy v rokoch 1914 – 1918. In: Bratislava XV. Zborník Mestského múzea. Bratislava : Mestské múzeum v Bratislave, 2003, s. 103-113, fotogr. ISBN 80-969006-4-1; ISSN 0524-2428.

KURINCOVÁ, Elena: Majetok a krv za nášho cisára. In: *Pamiatky a múzea*. - Roč. 62, č. 4 (2014), s. 26-30 : obr. ISSN 1335-4353.

KURINCOVÁ, Elena – GAUČÍK, Štefan: Vojna z druhej strany : Sprievodca k výstave Múzea mesta Bratislavy usporiadanej v spolupráci s MV SR Archívom hlavného mesta SR. Bratislava : Múzeum mesta Bratislavy, 2014, 48 s., fotogr. ISBN 978-80-89636-02-0.

LÁNÍK, Jaroslav – KYKAL, Tomáš a kol.: Léta do pole okovaná 1914 : Proměny společnosti a státu ve válce. Praha : MO ČR – VHÚ, 2015, 542 s., fotogr., reg., lit., 1 DVD. ISBN 978-80-7278-663-3.

LENDEROVÁ, Milena – HALÍŘOVÁ, Martina – JIRÁNEK, Tomáš: Vše pro dítě! Válečné dětství 1914 – 1918. Praha – Lito-myšl : Paseka s.r.o., 2015, 277 s., fotogr., pam. a lit., reg. ISBN 978-80-7432-499-4.

MANNOVÁ, Elena: Nemecká tlač na Slovensku a prvá svetová vojna. In: *Vojenská história*. - Roč. 10, č. 4 (2006), s. 66-76. ISSN 1335-3314.

MANNOVÁ, Elena: Koncept lojality : Postoj k autoritám na Slovensku počas prvej svetovej vojny. In: Historický časopis. - Roč. 55, č. 4 (2007), s. 681-698. ISSN 0018-2575.

MANNOVÁ, Elena: Krízy lojality. In: KOVÁČ, Dušan a kol.: Slovensko v 20. storočí. 2. zv. Prvá svetová vojna 1914 – 1918. Bratislava : Veda, 2008, s. 205-214.

MANNOVÁ, Elena: Zmeny vo vedomí slovenskej spoločnosti za prvej svetovej vojny. In: PODRIMAVSKÝ, Milan – KOVÁČ, Dušan (eds): Slovensko na začiatku 20. storočia. (Spoločnosť, štát a národ v súradniciach doby). Bratislava : Historický ústav SAV, 1999, s. 353-363. ISBN 80-88780-21-4.

SÁMELOVÁ, Kristína: I. svetová vojna a Prešporok (svedectvo archívnych dokumentov). In: Bratislava. Zborník Múzea mesta Bratislavy 26. Bratislava : Múzeum mesta Bratislavy, 2014, s. 109-124, fotogr. ISBN 978-80-89635-03-7; ISSN 0524-2428.

SLEPCOV, Igor: Obyvatelia severovýchodnej oblasti východného Slovenska v období I. svetovej vojny 1914 – 1915. In: Vojenské obzory H. Roč. 3, č. 1 (1996), s. 43-52. ISSN 1335-2598.

SZABÓ, Viktor: Obyvatelia Spiša vo Veľkej vojne na stránkach regionálnej dobovej tlače. In: Slovensko a prvá svetová vojna I. : Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie / Eds.: DROBNÁK, Maritn – TURIK, Radoslav – SZABÓ, Viktor. Humenné – Košice : Klub vojenskej histórie Beskydy – Štátna vedecká knižnica Košice, 2018, s. 214-221. ISBN 978-80-570-0576-6.

SZALAY, Peter: Odraz I. svetovej vojny v mestskom plánovaní a architektúre Bratislavy. In: ŠENKIRIK, Rastislav a kol. (ed.): Veľká vojna a Bratislavská župa : Zborník príspevkov z konferencie Bratislavského samosprávneho kraja Dni európskeho kultúrneho dedičstva. Bratislava : Bratislavský samosprávny kraj v spolupr. s Academiou Istropolitanou Novou, 2016, s. 28-38. ISBN 978-80-972433-2-6.

medzivojnové obdobie

ČAPLOVIČ, Miloslav: Branné organizácie v Československu 1918 – 1939 : (So zreteľom na Slovensko). Bratislava : Ministerstvo obrany SR, 2001, 202 s., tabl., príl., pram. a lit. ISBN 80-88842-51-4.

ČAPLOVIČ, Miloslav: Branné organizácie na Slovensku v rokoch 1920 – 1938 so zreteľom na činnosť Sedliackej jazdy. In: MANNOVÁ, Elena (zost.): Meštianstvo a občianska spoločnosť na Slovensku 1900 – 1989. Bratislava : Academic Electronic Press, 1998, s. 217-229. ISBN 80-88880-20-3.

ČAPLOVIČ, Miloslav: Čs. dôstojníci – Slováci v službách Hlinkovej gardy (november 1938 – marec 1939). In: Slovensko a druhá svetová vojna : Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie v Bratislave 29. – 31. mája 2000. Bratislava : VHÚ, 2000, s. 105-116.

ČAPLOVIČ, Miloslav: Náčrt vzniku a činnosti branných organizácií v Československu v rokoch 1918 – 1928. In: Vojenská história. - Roč.2, č. 2 (1998), s. 14-38, tabl. ISSN 1335-3314.

ČAPLOVIČ, Miloslav: Náčrt miesta a úlohy branných organizácií v brannom systéme Československa v rokoch 1929 – 1938. In: Vojenská história. - Roč. 2, č. 4 (1998), s. 3-29, tabl., prehľ. ISSN 1335-3314.

DECKEROVÁ, Jana: Prvorepubliková péče o válečné invalidy. In: A-report. Měsíčník Ministerstva obrany ČR. - Roč. 28, č. 9 (2017), s. 42-43 : fotogr. ISSN 1211-801X.

DUDEKOVÁ, Gabriela: Z „druhého mesta Uhorska“ na „hlavné mesto Slovenska“. Pressburg/Pozsony/Prešporok v závere prvej svetovej vojny a jeho premena na Bratislavu. In: Veľká doba v malom priestore. Zlomové zmeny v mestách stredoeurópskeho priestoru a ich dôsledky (1918 – 1929) : Grosse Zeit im kleinen Raum. Umbrüche in den Städten des mitteleuropäischen Raumes und deren Wirkungen (1918 – 1929). Prešov : Universum-EU, 2012, s. 110-130. ISBN 987-80-89046-74-4.

HANULA, Matej: Sedliacka jazda na Slovensku: zelené vojsko agrárnej strany alebo jej prestížny klub? In: Forum historiae. Časopis pre históriu a príbuzné spoločenské vedy [online]. Demokracia, spoločnosť a politika na medzivojnovom Slovensku. - Roč. 4, č. 1 (2010), 11 s., e-ISSN 1337-6861. Dostupné na internete: «http://www.forumhistoriae.sk/FH1_2010/texty_1_2010/hanula.pdf».

HRONSKÝ, Marián: Obsadenie Bratislavy čs. vojskom na rozhraní rokov 1918 – 1919 a postoje mestského obyvateľstva. In: DANGL, Vojtech – VARGA, J. János (eds.): Armáda, mesto, spoločnosť od 15. storočia do roku 1918. (Vojenské, politické, hospodárske aspekty a súvislosti) : Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie v Bratislave 14. – 15. novembra 2001. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2002, s. 306-331.

CHORVÁT, Peter: Československá armáda a mestská spoločnosť v Banskej Bystrici v rokoch 1918 – 1939 (náčrt problematiky). In: Vojenská história. - Roč. 17, č. 2 (2013), s. 32-49. ISSN 1335-3314.

IVANIČOVÁ, Katarína: Vojenský liečebný ústav v Číži. In: Vojenská história. - Roč. 24, č. 2 (2020), s. 70-83. ISSN 1335-3314.

LIPTÁK, Ľubomír: Armáda a mestská spoločnosť na Slovensku v medzivojnovom období (náčrt problematiky). In: Vojenská história. - Roč. 3, č. 3 (1999), s. 3-19. ISSN 1335-3314.

LIPTÁK, Ľubomír: Armáda a mestská spoločnosť v medzivojnovom období; Zbrojárska urbanizácia. In: Nepre(tr)žité dejiny : Výber článkov, esejí, štúdií. Výber a úvodné slovo: Ivan Kamenec, red. sprac.: Kveta Dašková. Bratislava : Vydavateľstvo Q111, 2008, s. 123-144. ISBN 978-80-89092-42-0.

MINÁRIKOVÁ, Katarína: Urbanizmus a armáda : K problematike vojenskej stavebnej činnosti československej armády na východnom Slovensku v medzivojnovom ob-

dobí. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2021, 147 s., reg., pram. a lit., obr. príl. ISBN 978-80-89523-77-1.

PASTOREKOVÁ, Laura: Architektúra historických kasární na Slovensku (2. časť) : Historicko-spoločenský a architektonický vývoj v období rokov 1918 – 1939 a vplyv vojenskej architektúry na podobu slovenských miest. In: Vojenská história. - Roč. 22, č. 1 (2018), s. 22-55 : obr. ISSN 1335-3314.

PAVEL, Jan: Vojenská správa a súkromý sektor v období prvej republiky. In: Historie a vojenství. - Roč. 55, č. 1 (2006), s. 21-30 : fotogr., tabl. ISSN 0018-2583.

PRIATKOVÁ, Adriana: Architektúra Košíc medzivojnového obdobia v kontexte novopostavených bytových domov pre vojakov (1918 – 1938). In: Vojenská história. - Roč. 21, č. 4 (2017), s. 64-101 : obr. ISSN 1335-3314.

ŠEDIVÝ, Ivan: Legionárska republika? : K systému legionárskeho zákonodárství a sociálnej péče v meziválečné ČSR. In: Historie a vojenství. - Roč. 51, č. 1 (2002), s. 158-184, tabl. ISSN 0018-2583.

ŠTEMBERK, Jan: Branný sbor československých motoristů 1938 – 1939. In: Moderní dějiny. Časopis pro dějiny 19. a 20. století. - Roč. 28, č. 2 (2020), s. 217-242.

ZÜCKERT, Martin: Armáda a společnost v roce 1938. In: HÁJKOVÁ, Dagmar – HORÁK, Pavel (eds.): Republika Československá 1918 – 1939. Praha : Nakl. Lidové noviny, s. r. o., 2018, s. 901-905, fotogr. ISBN 978-80-7422-643-4.

obdobie druhej svetovej vojny

ADAMOVÁ, Mária: Život obyvateľov Novohradu počas druhej svetovej vojny. In: Zborník z druhého ročníka stretnutia priateľov regionálnej histórie : Hradište 26. novembra 2016 / Zost.: LOMENČÍK, Július. B. m. v. : PreHradište, 2017, s. 110-120, fotogr. ISBN 978-80-972467-0-9.

ARPÁŠ, Róbert: Civilný život na povstaleckom území v čase SNP. In: Forum historiae. Časopis pre históriu a príbuzné spoločenské vedy [online]. - Roč. 3, č. 1 (2009), e-ISSN 1337-6861. Dostupné na internete: «<http://forumhistoriae.sk/documents/10180/39170/arpas.pdf>».

ARPÁŠ, Róbert: Každodennosť v SNP. In: PEKNÍK, Miroslav (ed.): Slovenské národné povstanie 1944 – súčasť európskej antifašistickej rezistencie v rokoch druhej svetovej vojny. Bratislava : Ústav politických vied SAV – Veda, 2009, s. 130-138. ISBN 978-80-224-1090-8.

BAKA, Igor: Spolupráca a vzťahy medzi Hlinkovou gardou a slovenskou armádou (1939 – 1941). In: Vojenská história. - Roč. 6, 2002, č. 1, s. 110-122. ISSN 1335-3314.

BAKA, Igor: Vznik, organizácia a činnosť Hlinkovej mládeže v rokoch 1938 – 1940. In: Vojenská história. - ISSN 1335-3314. - Roč. 8, č. 3 (2004), s. 21-40.

BARTOŠOVÁ, Nina: Industriál a mesto pod vplyvom vojenskej mašinerie. In: SZALAY, Peter a kol.: Vojnová Bratislava 1939 – 1945. Bratislava : Marenčin PT, spol. s r. o., 2020, s. 241-284. ISBN 978-80-569-0131-1.

BENICKÁ, Jaroslava: Podoby slovenského športu a telovýchovy na Slovensku v rokoch 1938 až 1944. In: SOKOLOVIČ, Peter (zost.). Slovenská republika 1939 – 1945 očami mladých historikov VIII. Od Salzburgu do vypuknutia Povstania : Zborník z vedeckej konferencie Trnava 20. – 22. apríla 2009. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2009, s. 499-513. ISBN 978-80-89335-21-3.

BIELESZ, Adam: Pobyt nemeckej brannej moci na Záhorí v kontexte vzťahov s domácim obyvateľstvom a slovenskými úradmi. In: Vojenská história. - Roč. 24, č. 2 (2020), s. 24-41. ISSN 1335-3314.

BIELESZ, Adam: Výcvik nemeckej armády v Ochrannej zóne a jeho vplyv na život obyvateľstva. In: Studia Historica Tyrnaviensia. - Roč. 23, č. 1 (2023), s. 137-153. ISSN 2729-8760.

BIELESZ, Adam: Výcvik nemeckej armády v Ochrannej zóne v kontexte života civilného obyvateľstva. In: Vojnová kronika. Odborný časopis Múzea SNP. - Roč. 12, špeciál (2023), s. 63-67. ISSN 1338-6379.

BUČKA, Peter: Armádny šport v systéme športového hnutia na Slovensku v roku 1943. In: LEPIŠ, Juraj a kol.: Slovensko v roku 1943 : Politika – armáda – spoločnosť. Banská Bystrica : Múzeum SNP, 2015, s. 230-237. ISBN 978-80-89514-33-5.

BUČKA, Peter: Hlinkova mládež na športoviskách. In: História. Revue o dejinách spoločnosti. - Roč. 18, č. 5 (2019), s. 40-44 : fotogr. ISSN 1335-8316.

ČAPLOVIČ, Miloslav – BAKA, Igor – KATREBA, Zoltán: Die Verwandlung des Feindesbildes in der slowakischen Gesellschaft in den Jahren 1938 – 1945. In: IONESCU, Mihail E. (ed.): War, Military and Media from Gutenberg to Today. Acta. 29th International Congress of Military History Bucharest, Romania, August 10.- 15. 2003. Bucharest : Military Publishing House, 2004, pp. 436-456. ISBN 973-32-0670-9.

HRADSKÁ, Katarína: Život v Bratislave 1939 – 1945. Bratislava : Albert Marenčin - Vyd. PT, 2006. - 174 s., fotogr. (Ed. Bratislava – Pressburg). ISBN 80-89218-30-X.

HRINKO, Peter: Vojnové osudy Medzilaaboriec. In: Ročenka odbojárov 2009 / Zost.: PIOVARČI, Milan. Bratislava : Ústredná rada SZPB, 2009, s. 116-117, fotogr. ISSN 978-80-969517-4-1.

HRUBOŇ, Anton: Situácia vo vybraných slovenských okresoch na prelome rokov 1944/1945 v hláseniach poverencov Úradu propagandy. In: Pamäť národa. Nacizmus a komunizmus vo svojej epoche. - Roč. 9, č. 2 (2013), s. 53-64 : fotogr. ISSN 1336-6297.

JANAS, Karol: Osem mesiacov obce a Zbrojovky [Považská Bystrica]. In: MIČKO, Peter – ŠMIGEL, Michal – SYRNÝ, Marek a kol. : V turbulentnom tridsaťročí. Kapitoly z dejín Slovenska v rokoch 1918 – 1948 : Venované 70. narodeninám prof.

PhDr. Karola Fremala, CSc. Krakov : Spolok Slovákov v Poľsku, 2013, s. 279-288. ISBN 978-83-7490-659-3.

JASEK, Peter: Slovenská spoločnosť a vypuknutie vojny so Sovietskym zväzom. Dostupné na internete: «<http://www.druhasvetova.sk/view.php?cislocianku=2011070002>». [25. 7. 2011, 3 s.], e- ISSN 1336-8222.

KAMENEC, Ivan: Aké úlohy zohrávali na Slovensku strach a alibizmus v procese kolaborácie a odboja v rokoch 1938 – 1945? In: PETRUF, Pavol a kol.: Slovensko a Československo v XX. storočí : Vybrané kapitoly z dejín vnútornej i zahraničnej politiky. K 70. narodeninám PhDr. Dagmar Čiernej-Lantayovej, DrSc. Bratislava : Historický ústav SAV vo vyd. Typoset print, s.r.o., 2010, s. 129-140. ISBN 978-80-970302-2-3.

KAMENEC, Ivan: Obyvateľstvo, štát a režim na Slovensku v čase druhej svetovej vojny 1939 – 1945. In: Kľúčové problémy moderných slovenských dejín 1848 – 1992. Bratislava : Veda, 2012, s. 209-230.

KAMENEC, Ivan: Od Kultúrnej rady po Lomnický manifest (Poznámky k niektorým javom kultúrneho života na Slovensku v roku 1940). In: Kapitoly z histórie stredoeurópskeho priestoru v 19. a 20. storočí. Pocta k 70-ročnému jubileu Dušana Kováča. Bratislava : HÚ SAV, 2011, s. 355-370.

KAMENEC, Ivan: Slovenská spoločnosť v rokoch 1939 – 1942. In: PEKŇÍK, Miroslav (ed.): Slovenské národné povstanie 1944 – súčasť európskej antifašistickej rezistencie v rokoch druhej svetovej vojny. Bratislava : Ústav politických vied SAV – Veda, 2009, s. 60-81. ISBN 978-80-224-1090-8.

KAMENEC, Ivan: Slovenská spoločnosť v rokoch 1939 – 1945. In: Česko-slovenská historická ročenka 2004. Brno : Masarykova univerzita - Česko-slovenská komise historiků, 2004, s. 87-102. ISSN 1214-8334.

KONEČNÝ, Stanislav: Hospodárske a sociálne problémy na východnom Slovensku v roku 1945 a ich riešenie, In:

KOVÁČOVÁ, Viera a kol.: Slovensko v roku 1945 : Oslobodenie Slovenska 1944 – 1945. Banská Bystrica : Múzeum SNP, 2020, s. 320-333. ISBN 978-80-89514-91-5.

KOVÁČ, Dušan: Bratislava 1939 – 1945 : Mier a vojna v meste. Bratislava : Albert Marenčin - Vyd. PT, 2006. - 190 s., fotogr. (Ed. Bratislava – Pressburg). ISBN 80-89218-29-6.

KUBUŠ, Martin: K niektorým aspektom rozvoja mesta Prešov v rokoch 1939 – 1945. In: SOKOLOVIČ, Peter (zost.). Slovenská republika 1939 – 1945 očami mladých historikov VIII. Od Salzburgu do vypuknutia Povstania : Zborník z vedeckej konferencie Trnava 20. – 22. apríla 2009. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2009., s. 443-459. ISBN 978-80-89335-21-3.

LACKO, Martin: „Kde končil slovenský štát, začínalo Rusko“... (Každodenný život v tzv. partizánskych obciach v Považskom Inovci 1944 – 1945). In: Slovenská republika 1939 – 1945 očami mladých historikov IX. Život v Slovenskej republike / Zost.: SOKOLOVIČ, Peter. - Bratislava : Ústav pamäti národa, 2010, s. 145-152. ISBN 978-80-89335-37-4.

MANÁK, Marián: Život v Drahovciach počas 2. svetovej vojny. In: HRUBOŇ, Anton (zost.): Moderné dejiny Slovenska II. Zborník príspevkov k dejinám Slovenska v 20. storočí. Ružomberok : Historia Nostra, o. z., 2009, s. 134-142. ISBN 978-80-970080-1-7.

MIČKO, Peter: Ekonomické východiská Slovenského národného povstania a perspektívy hospodárskeho a sociálneho života na povstaleckom území. In: SYRNÝ, Marek a kol. Slovenské národné povstanie – Slovensko a Európa v roku 1944. Banská Bystrica : Múzeum SNP, 2014, s. 513-525. ISBN 978-80-89514-30-4.

MILLA, Michal. Hlinkova mládež 1938 – 1945. - Bratislava : Ústav pamäti národa, 2008. - 279 s. : fotogr., príł., reg., pram. a lit. ISBN 978-80-89335-04-6.

NĚMEČEK, Jan: Proměna nálad a chování obyvatelstva rozbitého Československa pohledem exilu. In: PAŽOUT, Jaroslav – PORTMANN, Kateřina (eds.): Ve stínu války: Protektorát Čechy a Morava, Slovenská republika, Říšská župa Sudety a další odtržená československá území v letech 1938/39 – 1945. Praha - Liberec : Ústav pro studium totalitních režimů - Technická univerzita v Liberci, 2019, s. 242-253. ISBN 978-80-88292-51-7.

PEJS, Oldřich: Důstojníci a rotmistři slovenské armády pod drobnohledem (1939 – 1940). In: Vojenská história. - Roč. 26, č. 3 (2022), s. 31-58.

PEKÁR, Martin: 22. jún 1941 a Slovensko, s osobitným dôrazom na pomery v Šarišsko-zemplínskej župe. In: Ročenka Katedry dejín FHPV PU 2002. Prešov : Katedra dejín FHPV PU, 2002, s. 71-78. ISBN 80-89040-19-5.

PODOLEC, Ondrej: Slovenská spoločnosť a pohyb frontu v rokoch 1944 – 1945. In: ČAPLOVIČ, Miloslav – STANOVÁ, Mária: Karpatsko-duklianska operácia – plány, realita, výsledky (1944 – 2004). Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie vo Svidníku 30. septembra – 1. októbra 2004. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2005, s. 61-74. ISBN 80-969375-0-2.

PODOLEC, Ondrej: Ticho pred búrkou : (Sonda do nálad slovenskej spoločnosti na jar 1944). In: Slovenská republika 1939 – 1945 očami mladých historikov III. Zborník príspevkov z tretieho sympózia KH FF UCM Trnava. Trnava : Katedra histórie FF UCM, 2004, s. 19-32.

SOZANSKÁ, Nina: K problematike organizácie dievčat v Hlinkovej mládeži dievčenskej. In: Studia Historica Nitriensia. - Roč. 19, č. 2 (2015), s. 289-302.

SOZANSKÁ, Nina: Sonda do života mesta Nitra v roku 1944. In: SYRNÝ, Marek a kol.: Slovenské národné povstanie – Slovensko a Európa v roku 1944. Banská

Bystrica : Múzeum SNP, 2014, s. 542-557. ISBN 978-80-89514-30-4.

SYRNÝ, Marek a kol.: Hlinkova garda na spoločensko-politickej scéne Slovenska v roku 1941. In: Slovensko v roku 1941 : Politika – armáda – spoločnosť. Banská Bystrica : Múzeum SNP, 2012, s. 105-116. ISBN 978-80-89514-07-6.

SYRNÝ, Marek: Náklady a postoje slovenskej spoločnosti v rokoch II. svetovej vojny. In: PAŽOUT, Jaroslav – PORTMANN, Kateřina (eds.): Ve stínu války: Protektorát Čechy a Morava, Slovenská republika, Říšská župa Sudety a další odtržená československá území v letech 1938/39 – 1945. Praha – Liberec : Ústav pro studium totalitních režimů – Technická univerzita v Liberci, 2019, s. 276-297. ISBN 978-80-88292-51-7.

SZALAY, Peter – BOGÁR, Michal – HABERLANDOVÁ, Katarína – BARTOŠOVÁ, Nina – KRIŠTEKOVÁ, Laura: Vojnová Bratislava 1939 – 1945. Bratislava : Marenčin PT, spol. s r. o., 2020, 335 s., fotogr., pram. a lit., reg. (Bratislava – Pressburg). ISBN 978-80-569-0131-1.

ŠIMUNIČ, Pavel: Slovenská armáda a spoločnosť (1939 – 1944). In: Slovensko a druhá svetová vojna : Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie v Bratislave 29. – 31. mája 2000. Bratislava : VHÚ, 2000, s. 181-190.

ŠUMICHRAT, Adam: Štrajkové hnutie v Považskej Bystrici (1939 – 1940). In: České, slovenské a československé dějiny 20. století XII. Hradec Králové : Filozofická fakulta UKH – Historický ústav UKH, 2017, s. 105-116. ISBN 978-80-7435-706-0.

TOKÁROVÁ, Zuzana: Od lojality k apatii (zmeny nálad a postojov obyvateľov Slovenska v rokoch 1939 – 1945 na príklade Prešova). In: Vojenská história. - Roč. 19, č. 3 (2015), s. 64-84. ISSN 1335-3314.

VITKO, Martin (ed.): Slovenský štát 1939 – 1945 : Válka, spoločnosť, život. Bratislava : Extra Publishing, s. r. o., 2019, 84 s.,

fotogr., dok., 1 CD. (Živá historie). ISBN 978-80-7525-222-7.

VRZGULOVÁ, Monika – SALNER, Peter: Strach náš každodenný. In: ROGUĽOVÁ, Jaroslava – JAKSICOVÁ, Vlasta a kol.: Historik a dejiny : V česko-slovenskom storočí osudových dátumov : Jubileum Ivana Kamenca. Bratislava : Veda – HÚ SAV, 2018, s. 103-114. ISBN 978-80-224-1653-5.

ZAVACKÁ, Marína: Dôležité miesto. Hlinkova mládež a Bratislava. In: Bratislava XXI. Zborník Múzea mesta Bratislavy. - Bratislava : Mestské múzeum v Bratislave, 2009, s. 87-98. ISBN 978-80-89636-42-6; ISSN 2586-0011.

povojnové obdobie 1945 – 1989

BENICKÁ, Jaroslava: Vojenský výcvikový priestor Javorina : Násilné vysídľovanie v päťdesiatych rokoch 20. storočia. In: Pamäť národa. Nacizmus a komunizmus vo svojej epoche. - Roč. 1, č. 3 (2005), s. 18-32 : obr. ISSN 1336-6297.

BÍLEK, Jiří: „Kulový blesk“ ministra Čepičky. Pokus o řešení bytové krize vojáků z povolání v první polovině padesátých let minulého století. In: Historie a vojenství. - Roč. 56, č. 3 (2007), s. 40-62 : fotogr., tabl. ISSN 0018-2583.

ČERNÁ, Marie: Sovětská armáda a česká společnost 1968 – 1991. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR – Univerzita Karlova, Nakl. Karolinum, 2021, 398 s. : fotogr., pram. a lit., reg. ISBN 978-80-246-5046-3; 978-80-7285-263-5.

HENTSCHEL, Katrin: Trauma Zweiter Weltkrieg – Zerstörungsbilder in der Realität und im Kopf. In: Militärgeschichte. Zeitschrift für historische Bildung. - Roč. 29, č. 4 (2015), s. 18-21 : fotogr. ISSN 0940-4163.

JANKECH, Juraj: Vývoj a činnosť domácich orgánov československej repatriačnej správy v rokoch 1945 – 1947. In: Vojnová kronika. Odborný recenzovaný časopis Mú-

zea SNP. - Roč. 7, č. 1 (2018), s. 33-42 : fotogr. ISSN 1338-6379.

LOWE, Keith: Strach a sloboda : Ako nás zmenila druhá svetová vojna. Bratislava : Premedia, 2017, 424 s., fotogr. ISBN 978-80-8159-517-2.

MEŠKOVÁ HRADSKÁ, Katarína: Trauma z vojny aj po vojne. In: Forum historiae. Časopis pre históriu a príbuzné spoločenské vedy [online]. - Roč. 12, č. 2 (2018), s. 86-96, e-ISSN 1337-6861. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.31577/forhist.2018.12.2.8>.

MOLNÁR, Ferenc: Military and Society in the transition from conscripted to volunteer forces. In: Professionalisation of Armed Forces : Comparative sociological research in the Czech Republic, Republic of Hungary and Slovak Republik / Ed.: KOZMA, Gábor. - Budapest : Ministry of Defence of Republic of Hungary – Department for Human Policy, 2005, pp. 35-51. ISBN 963 7037 57 8.

TKÁČ, Peter: Zásobovanie civilného obyvateľstva na východnom Slovensku v rokoch 1945 – 1946 na príklade okresu Snina. In: České, slovenské a československé dějiny 20. století XIII. - Hradec Králové : Historický ústav FF Univerzity Hradec Králové, 2019, s. 255-270. ISBN 978-80-7435-750-3.

TOMEK, Prokop: Život vedle Sovětské armády 1968 – 1991. In: Historie a vojenství. - Roč. 70, č. 2 (2021), s. 30-49 : fotogr. ISSN 0018-2583.

pomoc hospodárstvu v povojnovom období

BÍLEK, Jiří: V dolech, na stavbách i polích; Armáda pro lid. In: BÍLEK, Jiří – LÁNÍK, Jaroslav – MINAŘÍK, Pavel – POVOLNÝ, Daniel – ŠACH, Jan: Československá lidová armáda v koalicičních vazbách Varšavské smlouvy květen 1955 – srpen 1968 : Historie československé armády 7. Praha : Ministerstvo obrany ČR - AVIS, 2008, s. 118-123, 224-231, fotogr. ISBN 978-80-7278-472-1.

FOJTÍK, Jakub – ČERVÍČEK, František: První „Čtyřky“. In: Letectví + kosmonautika. - Roč. 85, č. 12 (2009), s. 70-74 : fotogr. ISSN 0024-1156.

RODÁK, Jozef: K niektorým otázkam pomoci československej armády obyvateľstvu východného Slovenska v rokoch 1945 – 1947. In: Vojenská história. - Roč. 8, č. 2 (2004), s. 96-105 : tabl. ISSN 1335-3314.

SALÁK, Pavel: Vojenská výpomoc – právní rámec jednoho ze způsobů zneužívání armády při budování socialismu. In: Sborník VA v Brně, zvl. č. Sovětizace armád střední a jihovýchodní Evropy po 2. světové válce. Sborník příspěvků z konference. Brno : Vojenská akademie, 2004, s. 89-99. ISBN 1211-1031.

ŠTAIGL, Jan: Účast armády na řešení hospodářských a společenských problémů na Slovensku. In: ŠTAIGL, Jan – ŠTEFAN-SKÝ, Michal: Vojenské dejiny Slovenska, VI. zväzok 1945 – 1968. Bratislava : Magnet Press Slovakia, 2007, s. 62-71, 182-184, 264-266. ISBN 978-80-89169-10-8.

Práce časovo presahujúce vymedzené obdobie

BAJGAROVÁ, Jitka (ed.): Vojenská hudba v kultuře a historii českých zemí : Sborník ze stejnojmenné mezinárodní konference konané 28. – 30. dubna 2005 v Praze. Praha : Etnologický ústav AV ČR - Kabinet hudební historie, 2007. - 506 s. : obr., fotogr., tabl., reg. ISBN 978-80-87112-00-7.

CORNELISSEN, Christoph – PEKÁR, Martin – PETRBOK, Václav (zost.): Mesto a vojna v 20. storočí : Nové pohľady na Nemecko, strednú a východnú Európu. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika – Šafárik Press, 2022, 300 s., fotogr., pram. a lit. ISBN 978-80-574-0131-5.

DUBOST, Michel: Služobník pokoja : Kresťanské pohľady na vojnu a armádu. Z franc. orig. prel.: Igor Calpaš. - Bratislava : Lúč, 1998, 159 s., fotogr. ISBN 80-7114-243-3.

FILIPOVIČ, Zlata – CHALLENGER, Melanie: Umlčené hlasy. Dětské válečné deníky od 1. světové války po Irák. Praha : Kosmas, 2008. ISBN 978-80-7021-905-8.

KOCAOGLU, Bünyamin – YILDIZ, Gültekin – TAŞDEMİR, Ahmet (eds.): War and the City : The Effects of Armed Conflicts on Urban Space and Population : Acta 2023. Volume II : 48th International Congress of Military History 3-8 September 2023 / Istanbul, Türkiye. Turkish National Defense University - Fatih Institute of Military History Studies, 2024, 300 pp., phot., maps. ISBN 978-625-7791-65-6 (Vol. II); 978-625-7791-63-2 (Set).

KŠIŇAN, Michal – BABJÁK, Juraj: Prvá svetová vojna v československej, českej a slovenskej pamäti (pred rokom 1989 a po ňom). In: DUDEKOVÁ, Gabriela – MANNOVÁ, Elena a kol.: Vojak medzi civilmi, civil medzi vojakmi : Vzťah armády a spoločnosti v období modernizácie : Pocta Vojtechovi Danglovi. Bratislava : Spoločnosť Pro Historia, 2017, s. 397-416. ISBN 978-80-89910-014.

LIPTÁK, Ľubomír: Zbrojárska urbanizácia. In: Nepre(tr)žité dejiny : Výber článkov, esejí, štúdií. Výber a úvodné slovo: Ivan Kamenec, red. sprac.: Kveta Dašková. Bratislava : Vydavateľstvo Q111, 2008, s. 145-157. ISBN 978-80-89092-42-0.

LIPTÁK, Ľubomír: Zbrojárska výroba a urbanizácia na Slovensku v 19. a 20. storočí (etapy, geopolitické aspekty a dôsledky). In: DANGL, Vojtech – VARGA, J. János (eds.): Armáda, mesto, spoločnosť od 15. storočia do roku 1918. (Vojenské, politické, hospodárske aspekty a súvislosti) : Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie v Bratislave 14. – 15. novembra 2001. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2002, s. 332-348.

MANNOVÁ, Elena: „Éljen“ kráľovi a „Trikrát sláva“ prezidentovi. Spolky vojenských veteránov v Bratislave za monarchie a za republiky. In: DUDEKOVÁ, Daniela – MANNOVÁ, Elena a kol.: Vojak

medzi civilmi, civil medzi vojakmi : Vzťah armády a spoločnosti v období modernizácie : Pocta Vojtechovi Danglovi. Bratislava : Spoločnosť Pro Historia vo Vede, 2017, s. 363-396. ISBN 978-80-89910-014.

MAREK, Vladimír: Na počátku byly sruby. In: A-report. Měsíčník Ministerstva obrany ČR. - Roč. 30, č. 2 (2019), s. 42-43 : fotogr. [voj. léčebné a rekreačné zariadenia]. ISSN 1211-801X.

MINÁRIKOVÁ, Katarína: Armáda a mestská spoločnosť na Slovensku v kontexte modernizácie na sklonku monarchie a medzi dvoma svetovými vojnami. In: Život v službe vlasti : Pamätnica vydaná pri príležitosti životného jubilea Imricha Purdeka / Zost.: SEGEŠ, Vladimír – ŠEĎOVÁ, Božena. - Bratislava : Vojenský historický ústav, 2023, 295 s., fotogr., pram. a lit. ISBN 978-80-89523-92-4.

PASCHALIDOU, Efpraxia S. – ORTNER, Christian M. (eds.): The Warrior's Ethos, the National Psyche and Soldierly : 15th Annual Conference of the Conflict Studies Working Group of the Partnership for Peace Consortium of Defence Academies and Security Studies Institutes : Proceedings of the 15th Annual Conference : April 27 – 30, 2015 Athens, Greece. Athens : Hellenic Army General Staff – Army History Directorate, 2015, 249 pp. ISBN 978-960-7897-66-4.

Sociálna a zdravotná starostlivosť o účastníkov boja za národné oslobodenie – držiteľov osvedčenia podľa zákona č. 255/1946 Zb. a vdovy po nich : vývoj od roku 1946 po dnešok. In: Bojovník. - Roč. 49, č. 9 – 11 (2004), s. 5. ISSN 03223-2018.

ŠMONDRK, Jozef: Vojaci v kúpeľoch Piešťany : 140 rokov Vojenského kúpeľného ústavu (1863 – 2003). Piešťany : Balneologické múzeum, 2003. - 74 s. : fotogr. ISBN 80-89155-01-4.

VENCEL, Pavol – MISTRÍK, Juraj: História vojenskej nemocnice v Bratislave : History of the Military Hospital in

Bratislava. B.m. : b.n., 2003. - 239 s. : fotogr. ISBN 80-968946-1-7.

Krízové situácie, krízový manažment (1945 – súčasnosť)

ADAMČÁK, Miroslav – FILIP, Jaroslav: Povodne na Slovensku. Bratislava : Vita MO SR, 1999. - 75 s. : grafy, mp., tabl., lit., príl. ISBN 80-88842-20-4.

BLAŽEK, Vladimír – KELEMEN, Miroslav: Obrana a krízový manažment vo verejnej správe. In: Policajná teória a prax. Časopis Akadémie PZ v Bratislave. - Roč. 19, č. 1 (2011), s. 24-50. ISSN 1335-1370.

BUZALKA, Ján. Všeobecné otázky krízového manažmentu. Bratislava : Akadémia policajného zboru v Bratislave, 2009, 137 s. ISBN 80-8054-353-4.

ČÁPEK, Miroslav: Krízová intervencia – zmierňovanie a likvidácia následkov krízových situácií v akútnej fáze po mimoriadnej udalosti. In: Vojenská osвета. Spoločensko-vedné semináre. - Roč. 8, č. 2 (2011), s. 11-33. ISBN 978-80-970322-6-5.

HOSPODÁR, Vladimír: Pomoc príslušníkov čs. armády pri živelných pohromách na území Slovenska v päťdesiatych rokoch. In: Vojenská história. - Roč. 2, č. 4 (1998), s. 30-46, tabl. ISSN 1335-3314.

HOSPODÁR, Vladimír: Pomoc príslušníkov čs. armády pri živelných pohromách na území Slovenska v šesťdesiatych rokoch / Vladimír Hospodár. In: Vojenská história. - Roč. 6, č. 1 (2002), s. 73-94, mp., tabl. ISSN 1335-3314.

KREJČA, František: Z historie i současnosti domobraneckých aktivit. In: Národní osvobození. - Roč. 29 /96/, č. 9-10 (2018), s. 14-15 : obr. ISSN 0231-8161.

MORONG, Stanislav: Determinanty efektívnosti ozbrojených síl ako subjektu integrovaného záchranného systému v Slovenskej republike. In: Politické vedy. - Roč. 21, č. 3 (2018), s. 76-94. ISSN 1335-2741.

NEUBAUER, Jakub: Vojaci a veľká voda. In: Obrana. - Roč. 32, 2024, č. 10, s. 4-5, fotogr. ISSN 1336-1910.

NIŽŇANSKÝ, Jaroslav: Ozbromené sily pri riešení nevojenských hrozieb. In: Vojenské obzory. Teoretický časopis. - Roč. 12, č. 2 (2006), s. 25-44. ISSN 1335-2598.

NIŽŇANSKÝ, Jaroslav: Úloha ozbrojených síl pri riešení nevojenských hrozieb. In: Vojenská osveta. - Roč. 3 (2006), s. 39-57. ISBN 80-969458-0-7.

SALAGANIČ, Ján: Ozbromené sily a národný krízový manažment. In: Vojenské reflexie. Vedecko-odborný časopis. - Roč. 6, č. 1 (2011), s. 62-72 : fotogr. ISSN 1336-9202.

SALÁK, Pavel jr.: Nejen pro válečný konflikt : (Právní regulace nevojové činnosti armády v 18. – 20. století). Brno : Masarykova univerzita, Katedra dějin státu a práva Právnické fakulty, 2013. - 239 s. : pam. a lit. (Acta Universitatis Brunensis Iuridica Editio S; No 447). ISBN 978-80-210-6519-2.

SLAVIČEK, Milan – MARCHEVKA, Peter – CHÚPEK, Anton: Právne prostredie riešenia krízových situácií v Slovenskej republike. In: Vojenské obzory. Teoretický časopis. - Roč. 12, č. 2 (2006), s. 7-24. ISSN 1335-2598.

STOLÁR, Michal J.: Vrtuľníky v Prešove. Letka LPZS a výcviku a Vrtuľníková letka. In: Letectví + kosmonautika. - Roč. 91, č. 12 (2015), s. 30-34 : fotogr. ISSN 0024-1156.

Úloha NATO pri odstraňovaní následkov katastrof. Bratislava : VIA MO SR, 2001, 56 s., fotogr.

VITKO, Pavol: Účasť armády pri povodniach v minulosti. In: Obrana. - Roč. 10, 2002, č. 17, s. 15, fotogr. ISSN 1336-1910.

VITKO, Pavol – ŽIAK, Jozef: Vojna s vírusom. In: Obrana. Mesačník MO SR. - Roč. 28, č. 5 (2020), s. 8-11 : fotogr. (operácia Karusel). ISSN 1336-1910.

Súčasná civilno-vojenská vzťahy od roku 1989

BEBLER, Anton A. (ed.): Civil-Military Relations in Post Communist States, Central and Eastern Europe in Transition. Westport, Connecticut : Praeger Publishers, 1997, 176 pp. ISBN 978-0275953508.

BUREŠ, Oldřich – NEDVĚDICKÁ, Vendula: Soukromé vojenské společnosti : Staronoví aktéři mezinárodní bezpečnosti. Plzeň : Vyd. a nakl. Aleš Čeněk, s.r.o., 2011, 248 s., lit., reg. ISBN 978-80-7380-350-6.

BURK, James: The Logic of Crisis and Civil-Military Relations Theory: A Comment on Desch, Faever and Dauber. In: Armed Forces and Society. Vol. 24, Nr. 3 (1998), s. 455-462. ISSN 0905-327X; e-ISSN 1556-0848.

CAPARINI, Marina: Civil Society and the Democratic Oversight of the Security Sector: A Preliminary Investigation. Dostupné na: <https://old.iskran.ru/cd_data/disk2/rr/030.pdf#:~:text=civil%20society%20and%20democratic>.

CAPARINI, Marina – FLURI, Philipp – MOLNÁR, Ferenc: Civil Society and the Security Sector. Concepts and Practices in New Democracies. Münster : LIT Verlag, 2006, 257 s. ISBN 978-3825893644.

CVRČEK, Jaromír: Vzájemné vzťahy spoločnosti a armády. Teoreticko-empirická studie. Praha : Impuls, 1992, 160 s. ISBN 80-85469-32-4.

DANOPOULOS, Constantine P. (ed.): The Military and Society in the Former Eastern Bloc. Boulder : Westview Press, 1999, 232 s. ISBN: 978-0429312786.

DAUBER, Cori: The Practice of Argument: Reading the Condition of Civil-Military Relations. In: Armed Forces and Society. Vol. 24, Nr. 3 (1998), s. 435-446. ISSN 0905-327X; e-ISSN 1556-0848.

FAEVER, Peter D.: Civil-Military Relations. In: Annual Reviews Political Science 1999. ISSN 1094-2939; e-ISSN 1545-1577.

HOFREITER, Ladislav – ŠIMKO, Juraj: Civilno-vojenské vzťahy. In: Bezpečnostná a strategická kultúra štátu. Lipt. Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika, 2024, s. 134-138. ISBN 978-80-8040-669-1.

IVANČÍK, Radoslav – NEČAS, Pavel: Privatizácia vojenstva : Súkromné vojenské spoločnosti. Ostrava : Key Publishing s. r. o., 2017, 140 s., lit., reg. ISBN 978-80-7418-269-3.

JIRÁSKOVÁ, Soňa – KELEMEN, Miroslav – HALÁDIK, Jozef: Privatizácia vojenských a bezpečnostných aktivít? Činnosť súkromných vojenských a bezpečnostných spoločností a ich možný dopad na základné funkcie štátu. In: Vojenské reflexie. Vedeco-odborný časopis. - Roč. 4, č. 1 (2009), s. 41-49. ISSN 1336-9202.

KOHN, Richard: Out of Control. The Crisis in Civil-Military Relations. In: The National Interest. Vol. 35, Spring (1994), s. 3-17. ISSN 0884-9382.

KORBA, Matúš: Od teórie civilno-vojenských vzťahov ku koncepcii bezpečnostného sektora. In: TARASOVIČ, V. (ed.): Demokratické riadenie a kontrola ozbrojených síl. Bratislava : Inštitút obrany a bezpečnosti MO SR, 2004.

KORBA, Matúš – KMEC, Vladimír: Civilno-vojenské vzťahy a scenáre ich vývoja v SR. Bratislava : F. E. Stiftung - Slov. spoločnosť pre zahr. politiku, 2000, 75 s. ISBN 80-968372-2.

KOUT, Karel: CIMIC Group North – nové veliteľství. In: Czech Armed Forces Today – Armáda České republiky dnes. – Nr. 3 (2002), s. 38-39 : fotogr. ISSN 1212-9755.

KULÍŠEK, Jaroslav: Soukromé vojenské společnosti : (Nový faktor společného operačního prostředí). In: Vojenské rozhledy. Teoretický časopis Armády ČR. - Roč. 20 (52), č. 2 (2011), s. 71-96. ISSN 1210-3292.

LEHMAN, John: An Exchange on Civil-Military Realities. In: The National In

terest. Vol. 36, Summer (1994), s. 24. ISSN 0884-9382.

MAASE, Andreas: Militärischer Führungsprozess und zivil-militärische Zusammenarbeit bei Friedensmissionen. In: Österreichische Militärische Zeitschrift. - Roč. 43, č. 2 (2005), s. 155-166 : fotogr. ISSN 0048-1440.

MANIGART, Philippe: Public Opinion on Defence Policy in the Countries of European Union. Dostupné na: <https://www.researchgate.net/publication/265120632_Public_Opinion_on_Defence_Policy_in_the_Countries_of_European_Union>.

MARTINSKÁ, Mária – ŠROBÁROVÁ, Soňa – GREJTÁK, Marek: Vlastenectvo a empirická analýza záujmu mládeže o vstup do Ozbrojených síl Slovenskej republiky. In: Národná a medzinárodná bezpečnosť 2023. 14. medzinárodná vedecká konferencia : National and International Security 2023. 14th International Scientific Conference, 19. – 20. 10. 2023, Liptovský Mikuláš. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, 2023, s. 226-235. ISBN 978-80-8040-651-6 (online). Dostupné na: <<http://ak.aos.sk/caos2/volne-dostupne-publikacie/852-zbornik-namb-2023>>.

MICEWSKI, Edwin R.: Werte und Militär – Werte im Militär : Die Wertethematik im Kontext von Individuum, Gesellschaft und Streitkräften. In: Österreichische Militärische Zeitschrift. - Roč. 51, č. 3 (2013), s. 270-281 : fotogr. ISSN 0048-1440.

MOLNAR, Ferenc: Civil Society and Democratic Civil-Military Relations – the Case of Hungary. Geneva : DCAF, 2002, p. 13-20. Dostupné na: <https://www.researchgate.net/publication/242742391_civil_society_and_democratic_civil-military_relations>.

NOVOTNÁ, Iveta: Politicko-strategické rozhodovanie o Ozbrojených silách Slovenskej republiky. In: Národná a medzinárodná bezpečnosť 2023. 14. medzinárodná vedecká konferencia : National and International Security 2023. 14th International Scientific

Conference, 19. – 20. 10. 2023, Liptovský Mikuláš. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, 2023, s. 262-271. ISBN 978-80-8040-651-6 (online). Dostupné na: <<http://ak.aos.sk/caos2/volne-dostupne-publikacie/852-zbornik-namb-2023>>.

NOVOTNÁ, Iveta: Súkromné vojenské a bezpečnostné spoločnosti ako súčasť privatizácie spoločnosti. In: Vojenské reflexie. Vojenský vedecký časopis. - Roč. 18, č. 2 (2023), s. 43-56. ISSN 1336-9202. Dostupné na internete: <http://vr.aos.sk/images/dokumenty/archiv_cisel/2023/vr_2023_2_03_Novotna.pdf>.

SARVAŠ, Štefan: Vývoj postavení armády ve společnosti. Praha : AVIS MO ČR, 1999, 71 s. ISBN 80-7278-016-6.

SEGAL, David. R.: Civil-Military Relations in Democratic Societies. In: KUHLMANN, Jürgen – SEGAL, David R.: Armed Forces at the Dawn of the Third Millenium. Munich : SOWI, 1994, s. 37-48. ISSN 0177-7599.

SHAW, Martin: Post-military Society : Militarism, Demilitarization and War at the End of the Twentieth Century. Cambridge : Polity Press, 1991, 229 s. ISBN 978-0745601991.

SHIFFOVÁ, Rebecca: Civil-Military Relations Reconsidered. A Theory of Concordance. In: Armed Forces and Society. Vol. 22, Nr. 1 (1995), s. 7-24. ISSN 0905-327X; e-ISSN 1556-0848.

ŠILHAN, Vladimír – KNOBLOCHOVÁ, Vladimíra: Právní rámec a civilní aspekty vedení soudobých operací. In: Vojenské rozhledy. - Roč. 14, č. 2 (2005), s. 90-98. ISSN 1210-3292.

VITKO, Pavol: Mládež a obrana. In: Obrana. Mesačník MO SR. - Roč. 24, č. 9 (2016), s. 8-13 : fotogr. ISSN 1336-1910.

VITKO, Pavol – ŽIAK, Jozef: Na rozhraní. In: Obrana. Mesačník MO SR. - Roč. 24, č. 7 (2016), s. 8-13 : fotogr. [zvazy, združenia, kluby]. ISSN 1336-1910.

Zivil-militärische Zusammenarbeit, humanitäre Einsätze, Wahlbeobachtung und Verifikation : Civil-Military Co-operation, Humanitarian Missions, Election Observation and Verification. In: SCHMIDL, Erwin A. – YOUNG, Christine H. (engl.): Going International in the Service of Peace : Das österreichische Bundesheer und die österreichische Teilnahme an internationalen Einsätzen seit 1960; The Austrian Armed Forces and Austrian Participation in International Missions since 1960. Graz : Vehling Verlag GmbH, 2005, s. 149-164, phot. ISBN 3-85333-108-4.

ZONA, Pavel: Cesty rozvoje civilně-vojenské spolupráce : (Konceptuální a doktrínální vývoj). In: Vojenské rozhledy. Teoretický časopis Armády ČR. - Roč. 20 (52), č. 2 (2011), s. 20-29. ISSN 1210-3292.

ZONA, Pavel – GALATÍK, Vlastimil: Úkoly civilně-vojenské spolupráce v kontextu Bílé knihy o obraně. In: Vojenské rozhledy. Vojensko-teoretický časopis. - Roč. 22 /54/, č. 2 (2013), s. 31-38. ISSN 1210-3292.

ZONA, Pavel: Současná situace a možná budoucnost CIMIC v Armádě České republiky. In: Vojenské rozhledy. - Roč. 13, č. 4 (2004), s. 71-82. ISSN 1210-3292.

Zabezpečenie a starostlivosť o vojakov postsocialistického obdobia

BERNÍKOVÁ, Ľubica: Starostlivosť o rodiny profesionálnych vojakov. In: Vojenská osвета. Spoločenskovedné semináre. - Roč. 16, č. 1 (2019), s. 41-55. ISBN 978-80-89609-19-2.

CZIRÁK, Pavel: Kvalita života. Starostlivosť o rodiny profesionálnych vojakov vyslaných do operácií medzinárodného krízového manažmentu. Zriadenie centier pre podporu rodiny. In: Vojenská osвета. Spoločenskovedné semináre. - Roč. 10, č. 1 (2013), s. 61-91. ISBN 978-80-89609-01-7.

CZIRÁK, Pavel – ČUKAN, Karol: Programy starostlivosti o profesionálnych

vojakov a ich rodiny. In: Vojenská osveta. Spoločenskovedné semináre. - Roč. 18-19, medzičíslo (2021 – 2022), s. 3-22. ISBN 978-80-89609-28-4.

JANECOVÁ, Kristína: Pre telo i dušu : 30 rokov vojenskej rekreačnej starostlivosti. In: Obrana. Mesačník MO SR. - Roč. 31, č. 1 (2023), s. 42 : fotogr. ISSN 1336-1910.

JANTOŠ, Roman: Včera a dnes : 30 rokov vojenského zdravotníctva. In: Obrana. Mesačník MO SR. - Roč. 31, č. 1 (2023), s. 44-45 : fotogr. ISSN 1336-1910.

MATIS, Jozef: Kvalita života rodiny profesionálneho vojaka. In: Vojenská osveta. Spoločenskovedné semináre. - Roč. 12, č. 1 (2015), s. 64-98. ISBN 978-80-89609-07-9.

SÁLAŠI, Ivan – KOŠKOVSKÝ, Pavol – BERKY, Ľuboš: Zákon o štátnej službe profesionálnych vojakov a sociálne zabezpečenie profesionálnych vojakov. In: Vojenská osveta. Spoločenskovedné semináre. - Roč. 10, č. 1 (2013), s. 49-60.

ŠIMONOVÁ, Michaela: Sociálne zabezpečenie profesionálnych vojakov Slovenskej republiky – vymedzenie a prehľad poskytnutých dávok sociálneho zabezpečenia v rokoch 2019 – 2021. In: Vojenské reflexie. Vojenský vedecký časopis. - Roč. 17, č. 2 (2022), s. 118-133; <<https://doi.org/10.52651/vr.a.2022.2>>. ISSN 1336-9202.

ŠTAMMOVÁ, Michaela – KOHÁRYOVÁ, Oľga – TOMÁŠKOVÁ, Zuzana: Psychologická starostlivosť v kontexte pôsobenia v operáciách medzinárodného krízového manažmentu – východiská, súvislosti, otázky. In: Vojenská osveta. Spoločenskovedné semináre. - Roč. 11, č. 2 (2014), s. 2-21. ISBN 978-80-89609-06-2.

Branná príprava obyvateľstva a civilná ochrana

BAKA, Igor: Branná výchova v réžii ministerstva národnej obrany v rokoch 1943 – 1944. In: Slovenská republika 1939 – 1945 očami mladých historikov IX. Život v Slo-

venskej republike / Zost.: SOKOLOVIČ, Peter. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2010, s. 159-173. ISBN 978-80-89335-37-4.

BAKA, Igor: Pokus o zavedenie všeobecnej brannej výchovy. In: Politický systém a režim Slovenskej republiky v rokoch 1939 – 1940. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2010, s. 249-254. ISBN 978-80-969375-9-2.

HANN, Ursula: Schutz von Zivilisten – ein Konzept der Zukunft? In: Österreichische Militärische Zeitschrift. - Roč. 65, č. 3 (2017), s. 302-311. ISSN 0048-1440.

NĚMEC, Vít: Civilní protiletcká ochrana v ČSR v letech 1929 – 1938. In: Ozbrojené síly a československý stát. Brno : Univerzita obrany v Brně, 2020, s. 33-52. Dostupné na: <https://www.unob.cz/...pdf>. (Vojenská historie; sv. 1). ISBN e-978-80-7582-353-3.

NĚMEC, Vít: Civilní protiletcká ochrana a branná výchova ve školství českých zemí v letech 1935 – 1939. In: Ozbrojené síly a československý stát III. Brno : Univerzita obrany v Brně, 2021, s. 45-70. Dostupné na: <https://www.unob.cz/...pdf>. (Vojenská historie; sv. 2). ISBN e-978-80-7582-434-9.

NĚMEC, Vít: Ženy v konceptu civilní protiletcké ochrany a branné výchovy v českých zemích v letech 1935 až 1939. In: Ozbrojené síly a československý stát III. Brno : Univerzita obrany v Brně, 2022, s. 75-102. Dostupné na: <https://www.unob.cz/...pdf>. (Vojenská historie; sv. 3). ISBN e-978-80-7582-178-2.

povoijnové obdobie

GROSSE, Cornelia: „Jeder hat eine Chance“ : Der westdeutsche zivile Bevölkerungsschutz im Kalten Krieg. In: Militärgeschichte. Zeitschrift für historische Bildung. - Roč. 31, č. 1 (2017), s. 22-23. ISSN 0940-4163.

JANČO, Ľudovít: Konceptia civilnej ochrany na Slovensku v rokoch 1959 – 2002 (náčrt vývoja). In: Vojenská história. - Roč.

8, 2004, č. 2, s. 106-124 : tabl. ISSN 1335-3314.

MEDVECKÝ, Matej: Branná príprava obyvateľstva. In: Obrana. Mesačník MO SR. - Roč. 25, č. 10 (2017), s. 46 : fotogr. ISSN 1336-1910.

MEDVECKÝ, Matej: Civil Defense in Slovakia during the Normalization Period. In: The Use of Military Forces in Domestic Affairs: Lessons from the Past, Current Issues and Future Developments. Bucharest : Editura Militară, 2018, s. 48-57. ISBN 978-973-32-1114-3.

MEDVECKÝ, Matej: Civilná obrana na Slovensku počas normalizácie. In: Vojenská história. - Roč. 18, č. 3 (2014), s. 60-77. ISSN 1335-3314.

ŠTAIGL, Jan: Branná príprava obyvateľstva a branné organizácie na Slovensku. In: ŠTAIGL, Jan – ŠTEFANSKÝ, Michal: Vojenské dejiny Slovenska, VI. zväzok 1945 – 1968. Bratislava : Magnet Press Slovakia, 2007, s. 72-78. ISBN 978-80-89169-10-8.

ŠTAIGL, Jan: Civilná obrana na Slovensku v rokoch 1945 – 1958. In: Vojenská história. - Roč. 5, č. 1 (2001), s. 66-85, tabl. ISSN 1335-3314.

ŠTAIGL, Jan: Jednotný systém brannej výchovy obyvateľstva a jeho realizácia na Slovensku v rokoch 1969 – 1991. In: Vojenská história. - Roč. 16, č. 2 (2012), s. 125-156 : tabl. ISSN 1335-3314.

ŠTAIGL, Jan: Militarizácia slovenskej spoločnosti v rokoch 1948 – 1960 (náčrt problematiky). In: Slovensko v dejinách 20. storočia. Kapitoly k spoločenským a vojensko-politickým udalostiam. Vydané k 70. narodeninám PhDr. Mariána Hronského, DrSc. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2010, s. 263-282. ISBN 978-80-970434-1-4.

ŠTAIGL, Jan: Výstavba systému civilnej obrany na Slovensku. Rozvoj brannej prípravy a výchovy obyvateľstva. In: ŠTAIGL, Jan – ŠTEFANSKÝ, Michal: Vojenské dejiny Slovenska, VI. zväzok 1945 – 1968.

Bratislava : Magnet Press Slovakia, 2007, s. 185-194, 288-294. ISBN 978-80-89169-10-8.

TOMEK, Prokop: Vytvárení branného národa v Československu : Jednotný systém branné výchovy obyvateľstva v letech 1971 – 1989. In: Securitas Imperii. - Roč. 30, č. 1 (2017), s. 202-223. ISSN 1804-1612.

VÝBOH, Jozef: Zväz pre spoluprácu s armádou na Slovensku 1951 – 1990 (náčrt vývoja organizácie). In: Vojenská história. - Roč. 6, č. 3-4 (2002), s. 120-135. ISSN 1335-3314.

VÝBOH, Jozef: Zväz brannosti na Slovensku (1945 – 1949). In: Vojenská história. - Roč. 3, č. 1 (1999), s. 37-53. ISSN 1335-3314.

1993 – súčasnosť

DVOŘÁK, Josef – BUZALKA, Ján: Ochrana obyvateľstva pred účinkami zbraňí hromadného ničenia. 1. časť. Bratislava : Akadémia Policajného zboru, 2001, 55 s., sch., tabl. bibliogr. ISBN 80-8054-207-4.

JEZNY, Martin – PULIŠ, Pavel: Modelovanie a simulácia bezpečnostného systému letiska v podmienkach boja proti terorizmu. In: Vojenské obzory. Teoretický časopis. - Roč. 12, č. 1 (2006), s. 113-133. ISSN 1335-2598.

KALDAS, Ines M.: Die Rolle des Militärs in Fragen des Zivilschutzes. In: Österreichische Militärische Zeitschrift. - Roč. 42, 2004, č. 4, s. 409-423, fotogr. ISSN 0048-1440.

MARTAUŠ, Petra: Je koncepcia ľudskej bezpečnosti prekonaná? In: Národná a medzinárodná bezpečnosť 2023. 14. medzinárodná vedecká konferencia : National and International Security 2023. 14th International Scientific Conference, 19. – 20. 10. 2023, Liptovský Mikuláš. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, 2023, s. 195-199. ISBN 978-80-8040-651-6 (online). Dostupné na: «<http://ak.aos.sk/caos2/volne-dostupne-publikacie/852-zbornik-namb-2023>».

MARTAUŠ, Petra: Prístup k ľudskej bezpečnosti. In: Národná a medzinárodná bezpečnosť 2023. 14. medzinárodná vedecká konferencia : National and International Security 2023. 14th International Scientific Conference, 19. – 20. 10. 2023, Liptovský Mikuláš. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, 2023, s. 200-205. ISBN 978-80-8040-651-6 (online). Dostupné na: «<http://ak.aos.sk/caos2/volne-dostupne-publikacie/852-zbornik-namb-2023>».

PRINC, Ivan – VIČAR, Dušan: Individuálna a kolektívna ochrana. Zlín : Univerzita Tomáša Baťu v Zlíne, 2023, 645 s., obr., tabl., sch., grafy, pram. a lit. ISBN 978-80-7678-147-4.

VITKO, Pavol: Moderné vlastenectvo : Príprava obyvateľstva na obranu štátu. In: Obrana. Mesačník MO SR. - Roč. 30, č. 3 (2022), s. 18-23 : fotogr. ISSN 1336-1910.

O autorovi / About the author

Mgr. Božena ŠEĎOVÁ
Vojenský historický ústav,
Krajná 27, 821 04 Bratislava,
Slovenská republika
e-mail: bozena.sedova@vhu.sk

ANOTÁCIE

BOUGAREL, Xavier. *HANDŽAR DIVIZIJA. WAFFEN-SS U BOSNI 1943-1945.* Sarajevo : Udruženje za modernu historiju ; Udruga za modernu povijest, 2021, 295 str., ilustr., ISBN 978-9926-477-13-4.

Xavier Bougarel je výzkumník v Centru pro turecká, osmanská, balkánská a středoasijská studia v Paříži a odborník na historii islámu na Balkáně a válek na Balkáně během 20. století. Jeho kniha *SS na venkově. Divize Handschar, Waffen-SS v Bosně, 1943-1945*, která vyšla ve francouzštině v roce 2020, se dočkala pod zkráceným názvem svého bosenského vydání o rok později. Na úvod autor vysvětluje, proč divizi zásadně označuje za 13. SS divizi po celou dobu její existence a nikoliv pod názvem *Waffen-Gebirgs-Division-SS Handschar – kroatische I.* Chce ji zbavit exotické a krvavé stopy formací SS spojené s názvem *Handžar*. V první kapitole *Kolaborace bez přesvědčení?* (s. 25 – 79) se autor zabývá situací v Nezávislém státě Chorvatsko (NDH) po jeho vzniku v roce 1941, rozmachem tamního německého SS-aparátu, tamní bosenskou muslimskou pospolitostí, jejím distancováním se od NDH, vytváření místních muslimských milic, z nichž nejvýznamnější byl Dobrovolnický domobranec pluk v severovýchodní Bosně. Připomíná memorandum muslimských představitelů adresované Hitlerovi 1. listopadu 1942, jež mnozí považují za zárodek pro vznik muslimské divize. Němečtí představitelé byli fascinováni islámem, „nordicko-dinárskou“ rasou, která po krvi náleží Severu a duši Východu. Když Hitler podepsal 10. února 1943 výnos o vytvoření „chorvatské dobrovolnické SS divize“, všem bylo jasné, že se bude jednat o divizi Bosňáků, proti čemuž chorvatští ustašovi protestovali, obstruovali a vynutili si tak ústupky. Divize byla na výcvik přepravena v červenci-srpnu 1943 do jihozápadní Francie, kde došlo ke vzpouře, a proto byla odeslána do Německa. Do Bosny se vrátila v březnu 1944. Nábor do jejích řad, mnohdy násilný, docílil

počtu 21 065 příslušníků. Muslimská pospolitost se dostala do schizofrenní situace, když jedna část její elity se zabírala novou divizi a druhá část registrovala oživení prokomunistického partyzánského hnutí, které do svých řad přijímalo muslimy a formovalo jejich oddíly především v západní Bosně. To se netýkalo severovýchodní Bosny, kde převažovaly místní milice, „zelený kádr“, které byly formálně přidruženy k chorvatským ustašovcům. Muslimští představitelé se tak dostali do mlýnského kamene rozhodnutí mezi zajištěním bezpečnosti muslimům a antikomunistickým přesvědčením.

V druhé kapitole *Vstoupit do Waffen-SS a vystoupit z nich* (s. 81 – 129) autor zkoumá nábor do divize, jeho dobrovolnost nebo přinucení. Divizi tvořili z téměř čtyřiceti procent říšští Němci a etničtí Němci jako důstojnický a poddůstojnický sbor, kteří vstupovali většinou dobrovolně nebo do ní byli převedeni z jiných SS divizí. Otázka dobrovolnosti vyvstala u rekrutů neněmeckých národností. V prosinci 1943 bylo z nich v divizi okolo 5500 dobrovolníků a 9500 nuceně rekrutovaných, většinou muslimů, také Chorvaté, našli by se i Srbové, šlo o rolníky. Následovala na jaře 1944 mobilizace, ale nábor probíhal i u nuceně pracujících v Německu, v zajateckých a koncentračních táborech. Nedařilo se získávat příslušníky místních muslimských a chorvatských ustašovských milic. Autor se věnuje i vzpouře ve Villefranche-de-Rouergue na jihu Francie, která začala 17. září 1943 u ženijního praporu. Vedl ji muslimský důstojník, dva katoličtí a jeden muslimský poddůstojník. Ke vzpouře vedly špatné životní podmínky, krajně tvrdá disciplína, převoz do Francie a hlasy o možném odchodu na východní frontu. Po potlačení vzpoury bylo na 800 nespolehlivých příslušníků z divize doslova vyhozených. Po návratu do Bosny se množily dezertce, odhaduje se, že z divize celkem zběhlo mezi 5 – 6 tisíci příslušníky, část se přidala k chorvatským ustašovcům, část k chorvatské domobraně, další k partyzánům, mnozí se vrátili domů.

Zbýlým bylo dáno na výběr, zůstat u Zbraní SS, přejít k německé policii, nebo jít na práce do Německa. Okolo šesti tisíc se rozhodlo zůstat u divize. Třetí kapitola *Islám. Vhodné náboženství?* (s. 131 – 161) uvozuje myšlenka Heinricha Himmlera, jenž se díval na islám jako na vhodné náboženství, které umožňuje udělat z vojáků fanatiky umírající jako mučedníci. Autor se věnoval účasti islámských náboženských společnosti na náboru do Zbraní SS, služebnímu postavení islámu a imámů v řadách divize, ideologii u divize, která se zmítala mezi Novou Evropou, antisemitismem a džihádem, práci imámů (celkem osm) a jejich osobní autoritě, osamostatňování, neshodám a dezercím, skutečnému stupni ideologické indoktrinace v divizi. Čtvrtá kapitola *Od boje proti partyzánům k holocaustu* (s. 163 – 203) se zabývá místem divize v německém boji proti partyzánům, který divize nastoupila na jaře 1944 v prostoru severovýchodní Bosny ohraničeném řekami Sáva, Drina, Spreča a Bosna. Autor se zde nevyhýbá podrobnému popisu slepého násilí příslušníků divize na srbském obyvatelstvu, ale také na Chorvatech i muslimech, kteří žili na partyzánském území nebo sympatizovali s partyzány, vše došlo až ke genocidě na zbylém židovském obyvatelstvu. Pátá kapitola *Esesáci na venkově* (s. 205 – 263) představuje směr úvah autora k jednotlivým otázkám bosenského venkova spojených s činností divize, které se odvíjí od přijetí direktivy *Richtlinien für die Sicherung des Landfriedens in Bosnien* podepsanou velitelem divize gen. Karl-Gustavem Sauberzweigem 9. března 1944, která přináší pacifikaci prostoru kvůli mobilizaci lidí a zdrojů, udržení bezpečnosti a klidu na obsazeném území, SS propagandu, nábor k odvodu způsobilých mužů a soupeření s chorvatskými úřady, odpor srbských četníků vůči mobilizaci srbských mužů, soupeření důstojníků divize s místními chorvatskými úřady o moc nad místním obyvatelstvem, jednoznačná moc srbských četníků v srbských vesnicích, rolnická hospodářství orientovaná monokulturně na sklizeň švestek, které se staly výhodným vývozním artiklem

do Německa, zdaňování rakije, rekvizice úrody, rekonstrukce infrastruktury. Divizi můžeme považovat především za rolnickou, spíše než za muslimskou, takže jedni rolníci válčili s dalšími rolníky o kontrolu nad prostorem bosenského venkova. Konec divize jako politického projektu přišel, když Himmler 5. listopadu 1944 rozhodl o jejím částečném odzbrojení a přemístění do Maďarska. Zbytky divize (1000 – 1500 vojáků) se v květnu 1945 vzdaly v Rakousku britským silám. Po válce příslušníci divize, kteří dezertovali do konce roku 1944, nebyli novou mocí postiženi, kromě těch, kteří se této nové komunistické moci postavili. Vojáci, kteří se navrátili z britského zajetí, byli souzeni, větší část ke krátké ztrátě svobody, vyjma těch, kteří se dopustili válečných zločinů nebo sloužili v chorvatských ustašovských formacích. Velitel divize Karl-Gustav Sauberzweig spáchal v říjnu 1946 sebevraždu.

Oldřich Pejs

ДИМИТРИЈЕВИЋ, Бојан – ДЕВИЋ, Немања. БОСАНСКА ГОЛГОТА. СЛОМ СНАГА ЈВУО У БОСНИИ 1945. ГОДИНЕ. Београд : Свет књиге ; Иститут за савремену историју, 2021, стр. 602, илустр., ISBN 97-86-7396-785-1 (ISBN 978-86-7403-248-0).

Autoři Bojan Dimitrijević a Nemanja Dević, srbsí historici Ústavu pro soudobé dějiny v Bělehradě, se v knize *Bosenská golgota. Zkáza sil JVuO v Bosně v roce 1945* zabývají v jejích 18 kapitolách v širokém záběru a velmi podrobně osudem Jugoslávského vojska ve vlasti (JByO), tj. domácího vojska srbských a černohorských četníků ravnogorského hnutí pod vedením gen. Dragoljuba Mihailoviće a pplk. Pavle Djurišiče (Ђуришиће). Četnické formace se nejprve organizovaly pod hlavičkou vojensko-četnických oddílů Jugoslávského vojska, od roku 1942 již jako Jugoslávské vojsko ve vlasti. Považovaly se jako hnutí odporu za část jugoslávských sil, které po poráž-

ce v dubnu 1941 opustily zem, a podřídily se jugoslávskému králi a vládě v emigraci. Mihailović se stal náčelníkem Hlavního štábu Jugoslávského vojska a ministrem vojensství v jugoslávské vládě v emigraci. Podle autorů byly četnické oddíly po vytvoření partyzánských oddílů v Srbsku předčasně vtaženy do tamního povstání a potom do občanské války. Na území satelitního Nezávislého státu Chorvatsko se četnické oddíly vytvářely na ochranu srbského obyvatelstva před genocidním chováním chorvatských ustašoviců. Často neuznávaly autoritu Mihailoviće, ani se nepodřizovaly jeho velení, lokální velitelé si zachovávali samostatnost vzhledem k místům, kde působili, k jejich vzájemným animozitám, k jejich charakterovým vlastnostem a temperamentu. Někteří také považovali místa pod jejich kontrolou za osobní majetek. Stejně tak v Černé Hoře, kde se četnické oddíly často podřizovaly autoritě místních autonomních nacionálních politických kruhů. Partyzáni, ustašovci, domobranci, muslimské milice, nejhrůznější okupační síly, ti všichni do jednoho považovali četníky za nepřítel. Po porážce povstání v Srbsku v prosinci 1941 museli Mihailovićovi četníci přejít do hluboké illegality, teprve na podzim 1942 se jim podařilo přejít k formování větších formací – brigád jako teritoriálních jednotek okresu a později sborů zahrnujících několik brigád v oblasti. Praxe byla taková, že brigáda měla sílu roty, sbor měl pouze několik stovek příslušníků, předpokládalo se, že jejich početní stav se zvýší při mobilizaci. Většinou proto existovaly pouze štáby a štábní jednotky o síle 15 – 90 příslušníků, takže navenek vše působilo jako osobní ozbrojená družina velitele, jeho tělesná stráž. Mihailovićova strategie se vázala na podporu západních Spojenců, předpokládala jejich invazi na území Jugoslávie a za těchto podmínek plánovala akce proti okupantům. V polovině roku 1944 se četníci v Srbsku dostali na svůj vrchol, co se týče výzbroje a počtu (55 440 příslušníků ve zbrani, 472 900 v případě mobilizace). Ztratili však podporu západních Spojenců, kteří vsadili na partyzánské hnutí a jeho

oddíly, které pronikaly z jihu a jihozápadu, aby ovládly Srbsko jako politické centrum Jugoslávie. Po dohodě vedení národně-osvobozenického hnutí s reorganizovanou jugoslávskou vládou v emigraci došlo v ravnogorském hnutí ke krizi. Král Petar II. Karadjordjević zbavil 29. srpna 1944 Mihailoviće všech funkcí. Četníky zachvátila deziluze, vkrádal se defetismus, převládl chaos, množily se dezerte, velitelé vypovídali Mihailovićovi poslušnost. Jeho vyhlášení všeobecné mobilizace 30. srpna 1944, které mělo být dlouho očekávaným počátkem povstáním proti německým okupantům, skončilo krachem. „*Všechno neozbrojené obyvatelstvo vyzbrojit sekýrami, noži, zašpičatělými tyčemi pobitými železem, praky, šípy apod.*“ Nebylo už ale kde brát. Ravnogorské hnutí se dostalo na scestí, jak a co dále?

Autoři podávají skutečně obšírný přehled o osudu četníků po průniku partyzánů pod vedením Josipa Broze Tita a příchodu Rudé armády do prostoru Srbska na podzim 1944. Jedná se o mnohovrstevnou ságu, která přináší nepřehledné množství poznatků o postupné zkáze jednotlivých četnických oddílů a jejich velení a využívá četných osobních svědectví. Četníci záchranu hledali i v neúspěšných kontaktech na Rudou armádu, ale spojili se s dosud kolaborujícími srbskými silami až do vybudování společného Srbského úderního sboru, jehož příslušníci však hlavní síly četníků ze Srbska opustili. Hlavní anabáze četníků se odehrávala na území Bosny, kam se ze Srbska zbylí četníci v počtu 19 960 příslušníků od druhé poloviny listopadu 1944 přesouvali a kam se uchýlil i Mihailović se svým štábem. Do Bosny směřovali od počátku prosince 1944 i černohorští četníci (lépe řečeno černohorské nacionální oddíly) v počtu 7000-7500 příslušníků, ale také nejméně 2000 utečenců. Vše bylo provázáno boji s partyzány, chorvatskými ustašovci a domobranou. Střety s Němci ustupujícími z Řecka a z Jugoslávie směrem na severozápad nejsou zaznamenávány, naopak se četníci od nich snažili získat nedostatkové střelivo, potraviny, zdravotnický materiál, a to i koupí. Pod tlakem se některé srbské četnické oddíly

chťely vrátiť do Srbska, kde predpokládali podporu miestneho obyvateľstva.

Strategia Mihailoviče vydržet, neopustiť srbský národ, neodchádzať na západ k západným Spojencům, ale vyčkat jejich tlaku na zmenu v komunizujúcej se Jugoslávii, narazila. Došlo k rozepři s černoorskými četniky, ke ktorým se přidali i bosensťi a hercegovinšťi četnici a k rozpadu jejich spolupráce. Boje na Lijevčem poli, ktoré leží v trojúhelníku mezi Sávou, Vrbasem a pod východním svahem Kozare (sev. Banja Luka), s chorvatskými ustašovci v dubnu 1945 hrozily zkázou, černoorské nacionální síly proto s nimi uzavřely dohodu o zajištění jejich bezpečnosti při průchodu Chorvatskem, kterou ustašovci věrolomně porušili, zajali Pavle Djurišiće s jeho důstojnickým sborem a dalšími věrnými četniky a několik stovek jich popravili. Od Mihailoviče však odpadávali i další četniční velitelé se svými družinami, zejména bosensťi četnici odmítali opustit Bosnu a vesnice pod jejich kontrolou, v nichž nacházeli podporu místního obyvateľstva. Mihailovič se se štábem a věrnými četniky rozhodl vrátit do Srbska a vzdorovat komunizující se vládě Jugoslávie. Jeho síly byly při průchodu Bosnou a Hercegovinou napadány ustašovci a nakonec partyzánskou jugoslávskou armádou obklíčeny v květnu 1945 v prostoru planiny Zelengora v trojúhelníku Kalinovik, Foča a Gacko a doslova decimovány leteckými údery a následně rozbity, pobity, zajaty nebo po zajetí likvidovány. Zbylé skupinky četníků se snažily probít do Srbska, často marně, Mihailovičovi se podařilo dostat do Srbska, ale poznal, že Srbsko již není připraveno na další ozbrojené povstání a zprávy ze Srbska v tomto ohledu byly pouze fikce, takže se se skupinou věrných vrátil do Bosny. Ukryl se v okolí Višegradu a v březnu 1946 byl zajat jugoslávskými bezpečnostními orgány v raju Dobrun, souzen a odsouzen k smrti.

Knihou se line přesvědčení, že zkáza četníků v občanské válce v Jugoslávii byla dějinná nespravedlnost, autoři přiznávají existenci některých srbských kolaborantských sil, ale kolaborace s německými okupanty byla, jak to známe i odjinud, pouze „menší

zlo“ podstoupené k záchraně srbského národa. Ravnogorské hnutí četníků bylo hnutím odporu, které jen čekalo na svou příležitost. Podle autorů novými okupanty, proti kterým je třeba bojovat, se stala partyzánská jugoslávská armáda a komunistický režim.

Obálku knihy tvoří koláž, mapa Jugoslávie a na ní dvě postavy, generál Draža Mihailović a za ním v zákrytu generál Miroslav Trifunović, velitel Jugoslávského vojska ve vlasti v Srbsku a spolužák Mihailoviče. Obsah knihy je ilustrován na 110 stranách více jak 200 fotografiemi, z nichž mnohé jsou publikovány poprvé.

Oldřich Pejs

JURKOVÁ, Viera a kolektív. ZO ZBIEROK VOJENSKÉHO HISTORICKÉHO MÚZEA PIEŠŤANY II. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2024, 319 s., ISBN 978-80-69060-02-9.

Vojenský historický ústav si v minulom roku pripomenul okružle 30. výročie od svojho založenia. Pri tejto príležitosti vyšiel už druhý diel publikácie *Zo zbierok Vojenského historického múzea II.*, tematicky nadväzujúci na prvý diel, ktorý vzbudil veľký záujem medzi odbornou i laickou verejnosťou. Odborní zamestnanci Vojenského historického múzea s pobočkami v Piešťanoch a vo Svidníku sa rozhodli tentokrát priblížiť čitateľom 200 menej známym, ale o to zaujímavejším zbierkových predmetov. Publikácia opäť spĺňa vysoké nároky na vydávanie súčasných kníh. Moderné grafické zobrazenie, reprezentatívna obálka, kvalitný kriedový papier, kvalitné fotografie každého predmetu a plastické „3D“ písmo.

Po predhovore Viery Jurkovej, vedúcej autorského kolektívu, nasleduje kapitola s názvom *Vznik a vývoj vojenského múzejníctva na Slovensku*. Čitateľ sa oboznámi so začiatkami vojenského múzejníctva na našom území až po rok 1993 a hlavne s vývojom Vojenského historického múzea po vzniku samostatnej Slovenskej republiky. Dôraz sa kladie na budovanie, organizačnú štruktúru, vývoj

v oblasti vedy a výskumu, odbornú ochranu a ošetrovanie zbierkových predmetov.

V ďalšej kapitole s názvom *Akvizičná politika VHM a rozdelenie zbierkového fondu* je v krátkosti predstavená zbierkotvorná činnosť múzea, budovanie a formovanie zbierkového fondu. Stručne je priblížených všetkých 22 zbierkových fondov, ktorých súčasťou je výše 20-tisíc predmetov.

Hlavnú časť publikácie tvorí prezentácia 200 zbierkových predmetov, ktoré 11-člený kolektív autorov doplnil podrobným popisom. Tak ako v prvom diele, jednotlivé predmety sú v publikácii zoradené chronologicky. Publikácia disponuje oproti prvému dielu, okrem mierne väčšieho rozsahu, presnejším chronologickým radením jednotlivých predmetov. Hlavným parametrom pri radení je dátum vzniku, t.j. rok zavedenia do výzbroje, rok tlače a iné. Dôvodom bolo, že pri viacerých predmetoch sa nedá zistiť presný rok výroby. Dátum vzniku, ako aj dátum výroby predmetu (ak je známy) je zvýraznený v tzv. vojenských známkach pri názve každého predmetu.

V publikácii sa nenachádzajú predmety týkajúce sa celého obdobia vojenských dejín Slovenska, ktorým sa zaoberajú výskumní pracovníci Vojenského historického ústavu. Vojenské historické múzeum disponuje vo svojich zbierkových fondoch predmetmi takmer výhradne z obdobia 20. storočia s menším presahom do 19. storočia, no aj predmetmi až po súčasnosť. To determinuje aj výber jednotlivých zbierkových predmetov do danej publikácie.

Po prelistovaní knihy je zjavné, že oproti prvému dielu si tentokrát pracovníci múzea vybrali do publikácie menej známe artefakty, zároveň viac malorozmerných predmetov. Tento prístup treba oceniť, pretože možno laická verejnosť ani netuší, že vojenské múzeum, to nie sú len lietadlá, tanky, obrnené vozidlá, delostrelectvo (všetko veľkorozmerné predmety). Výraznú prevahu v múzeu zastupujú predmety malých rozmerov, ktoré na prvý pohľad nemusia vzbudiť široký záujem zo strany verejnosti. Ak sú však dobre odprezentované, spája sa s nimi nejaký príbeh

či zaujímavá historická postava, tak vedia plnohodnotne konkurovať aj predmetom, ktoré vedia zaujať už len svojím názvom.

Jedinú menšiu výhradu, ktorá stojí za zmienku, predstavuje otázka, či by nebolo do budúcnosti vhodnejšie zoradiť jednotlivé predmety v publikácii do tematických celkov vychádzajúcich z 22 zbierkových fondov (počet zbierkových fondov v múzeu) – a popritom samozrejme ponechať chronologické usporiadanie.

Písanie tejto anotácie ma inšpirovalo k úvahe o knihe pre širokú verejnosť, ktorá by sa venovala zbraniam zo zbierkových fondov v slovenských múzeách, a tým by bola schopná pokryť veľkú časť vojenských dejín týkajúcich sa územia Slovenska. Od zbraní z obdobia praveku či obdobia Keltov až po súčasnosť, prípadne po koniec 19. storočia, keďže o zbraniach z obdobia 20. storočia už boli napísané dve úctyhodné knihy.

Predkladaná publikácia má najlepšie predpoklady zaujať nielen odbornú verejnosť, ale hlavne širokú laickú verejnosť. Na záver treba oceniť prácu múzejných pracovníkov – nielen za erudované a zaujímavé texty v anotovanej publikácii, ale aj za dlhoročnú prácu vo forme popularizácie vojenských dejín Slovenska pri každodennom stretávaní sa s množstvom návštevníkov múzea.

Ondrej Haládk

DRIBŇÁK, Marián – HOFÍREK, Tomáš – STRUK, Peter. KALINOV 1944. Kalinov : Občianske združenie Kalinka – Kalinov, 2024. 400 s. ISBN 978-80-89613-48-9.

21. septembra 2024 sme si veľkolepými oslavami pripomenuli už 80. výročie oslobodenia obce Kalinov (okres Medzilaborce). Táto obec ležiaca v tesnej blízkosti slovensko-poľských štátnych hraníc na úpätí pohoria Karpát má v rámci našej vojenskej histórie svoje nezastupiteľné miesto. Bola totiž vôbec prvou (trvalo) oslobodenou obcou na území bývalého (povojnového) Československa v priebehu druhej svetovej vojny. O jej oslobodenie sa práve 21. septembra

1944 v priebehu Karpatsko-užhorodskej operácie (spolu s Karpatsko-duklianskou operáciou bola súčasťou širšie vedenej Východokarpatskej operácie) zaslúžili jednotky sovietskej 128. gardovej horskej streleckej divízie (tzv. Turkestanická) generálmajora Michaila Iljiča Koldubova. Tvorila súčasť 3. horského streleckého zboru pod velením generálmajora Andreja Jakovleviča Vedenina, ktorý posilnil zostavu 1. gardovej armády generálplukovníka Andreja Antonoviča Grečka krátko predtým, 19. septembra 1944.

Práve pri tejto príležitosti uzrela svetlo sveta v roku 2024 publikácia pod názvom *Kalinov 1944*. Jej autorský kolektív tvoria Ing. Martin Dribňák, ktorý ako zamestnanec MsÚ v Medzilaborciach už od roku 2015 v spolupráci s Ozbrojenými silami SR významnou mierou participuje na organizovaní každoročných spomienkových osláv oslobodenia obce, ďalej historik Mgr. Tomáš Hofírek, zaoberajúci sa v rámci svojho výskumu problematikou nasadenia nemeckých pozemných jednotiek na území severného a východného Slovenska v rokoch 1944 – 1945 s hlavným zameraním na pôsobenie nemeckej 1. tankovej armády, a napokon aj poddôstojník 22. mechanizovaného práporu Mikuláša Markusa v Michalovciach, čatár Peter Struk, venujúci sa ako amatérsky bádateľ problematike oslobodzovania územia východného Slovenska so zameraním na svidnícky a sobranecký región. Pod taktovou spomenutých autorov tak vznikla pútavo spracovaná kniha, ktorá je síce primárne určená pre širokú verejnosť, avšak množstvom poskytnutých podrobnejších informácií je nepochybne zaujímavou aj pre historikov venujúcich sa danej problematike. Samotní autori pritom zadefinovali hlavný cieľ predkladanej publikácie jednak ako snahu o sprostredkovanie čo možno najobjektívnejšieho popisu priebehu udalostí spojených s oslobodzovaním Kalinova oprostého od ideologických nánosov, a taktiež aj ako pokus o poskytnutie vyváženého pohľadu na bojové operácie oboch bojujúcich strán bez prikrášlenia a poloprávd. Obsahovo je kniha rozdelená na úvod, deväť

samostatných kapitol (Stručná história vzniku a vývoja obce, Prvá svetová vojna, Druhá svetová vojna, Zo spomienok na oslobodenie, Odmínovanie a povojnové nálezy munície a zbraní, Pamätihodnosti Kalinova týkajúce sa druhej svetovej vojny, Spomienkové oslavy oslobodenia, Štafetový beh vďaka mieru a svornosti Kalinov – Banská Bystrica a Kalinov z vtáčej perspektívy v lete roku 2021), použité pramene a literatúru, prílohy a zoznam použitých skratiek. V prvej kapitole je veľmi stručne na necelej jednej strane zachytený vznik a vývoj Kalinova od prvej písomnej zmienky až po koniec 19. storočia. V poradí druhá kapitola je potom zameraná na vývoj obce v období prvej svetovej vojny, avšak aj tu v rámci historického kontextu síce prevláda iba kratší a až príliš zovšeobecnený popis samotných vojnových udalostí, no na druhej strane tu nechýba podrobný opis tamojšieho vojnového cintorína pochádzajúceho práve z tohto obdobia. V rámci publikácie sú obsahovo jednoznačne najhodnotnejšie a najprínosnejšie nasledujúce dve kapitoly. Prvá z nich (celkovo tretia) podáva na vysokej odbornej úrovni vrátane rozsiahleho poznámkového aparátu podrobný a chronologicky presný popis historických udalostí spojených s bojovými operáciami priamo predchádzajúcimi oslobodeniu Kalinova. V plynulej nadväznosti na to, samozrejme, približuje aj udalosti týkajúce sa samotného boja o obec, ako aj následné početné nemecké pokusy o likvidáciu tzv. kalinovského výbežku. Nechýba tu taktiež ani veľmi cenný výpočet množstva sovietskych a nemeckých jednotiek, ktoré do týchto bojov bezprostredne zasiahli spolu s opisom ich nasadenia v kontexte postupne sa meniacej celkovej bojovej situácie. Okrem toho kapitola obsahuje aj množstvo cenných dobových fotografií, dokumentov, máp a tabuliek, ktoré ju veľmi vhodným spôsobom dopĺňajú a sprehľadňujú. Na tomto mieste je tiež potrebné zmieniť, že ucelený prehľad jednotiek na oboch bojujúcich stranách lokalizovaných v oblasti Kalinova je uvedený v prílohe na konci knihy. Ďalšia kapitola (celkovo štvrtá) potom dotvára

celkový obraz tej predchádzajúcej tým, že prináša vzácne spomienky a svedectvá priamych účastníkov týchto udalostí, či už ide o samotných sovietskych veliteľov, no najmä o tamjších obyvateľov, ktorí popri vojakoch zažili počas daných bojov taktiež mnoho strachu, utrpenia a strát. Piata kapitola ďalej v krátkosti a prevažne pomocou dobových fotografií, dokumentov a náčrtov mínových polí pojednáva o odminovaní a nálezoch munície i zbraní v okolí obce Kalinov po skončení vojny. Nasledujúca kapitola je potom venovaná vecnému popisu pamätihodností obce súvisiacich s druhou svetovou vojnou, kam patrí Pamätník osloboditeľom, pamätná tabuľa na budove obecného úradu, pamätník vstupu sovietskych vojsk na územie Československa, nemecká vojenská pozorovacia veža z roku 1943 a napokon aj exponáty ťažkej bojovej techniky zapožičané zo zbierok VHÚ – Múzejného oddelenia Svidník VHM, kde je potrebné zmieniť, že stredný tank T-34/85 a 85-mm protiletadlový kanón vzor 44 predstavujú už československú licenčnú výrobu, avšak 152-mm kanónová húfnica vzor 37 a 122-mm húfnica vzor 38 sa ešte zaraďujú k pôvodnej sovietskej vojrovej produkcii. Napokon posledné tri kapitoly približujú najmä prostredníctvom vzácných dobových, ako aj súčasných fotografií priebeh spomienkových osláv oslobodenia obce od roku 1964 (20. výročie) až do roku 2023, ďalej tiež štafetový beh vďaka, mieru a svornosti Kalinov – Banská Bystrica, ktorý práve na východe krajiny odštartoval dňa 20. augusta 1989, a nakoniec ponúkajú aj veľmi inšpiratívne pohľady na obec z tzv. vtáčej perspektívy.

Dielo je významným príspevkom k regionálnym dejinám severovýchodného Slovenska a k dejinám druhej svetovej vojny. Zaujímavé je na jednej strane nielen pre vojenských historikov, regionálnych historikov či etnografov, no taktiež aj pre samotných občanov obce Kalinov. Autori sa totiž formou podrobného chronologického popisu venovali najmä predstaveniu priebehu bojov v blízkom okolí obce s tým, že takýto ucelený a komplexný prehľad, zosu-

marizovaný v rámci jednej publikácie, doteraz v slovenskej historiografii absentoval. Aj keď výskum v tejto oblasti nekončí a má pred sebou ďalšie výzvy, tak predložená časť knihy má právom ambíciu stať jedným zo základných stavebných kameňov poznania o priebehu bojov v karpatskom priestore na území Slovenska počas druhej svetovej vojny.

Peter Holík

ŠNAJDER, Bohuslav. *ROKY NADĚJE. Rozhovory s korespondenty z 2. světové války*. Praha : Gasset, 2023, 367 s., fotogr. ISBN 978-80-87079-82-9.

Autor prináša zaujímavý výber z rozhovorov so 120 sovietskymi a americkými vojnovými korespondentmi, slávnymi spisovateľmi, ktorí sa vo vojenskej uniforme zúčastnili 2. svetovej vojny, a s významnými historikmi, ktorí už vojnu poznali väčšinou len z archívov alebo spomienok účastníkov. Keďže rozhovory prebiehali v rokoch 1985 – 1987, v ovzduší doznievajúcej studenej vojny, sú nielen vzácnym svedectvom o vojnových udalostiach a ich prežívaní, ale aj vyjadrením určitých nádejí a očakávaní. Autor vychádzal z premisy, že 2. svetová vojna je v podstate jediným obdobím v histórii, keď Američania a Sovieti bojovali ako spojenci proti tomu istému nepriateľovi a prežívali aspoň čiastočne podobnú vojnovú realitu.

Okrem spomienok, odpovedí a názorov, formovaných časovým odstupom, prináša autor aj ich komparáciu a analýzu v širších historických súvislostiach a nachádza tiež odpovede na viaceré otázky súvisiace s výskumom faktorov ovplyvňujúcich správanie človeka vo výnimočných, krízových situáciách, zdrojov ľudskej agresivity a násilia a konfliktných spúšťačov. Zdôvodňuje napríklad skutočnosť, že v Rusku sú spomienky na Veľkú vlasteneckú vojnu stále živé, zatiaľ čo 44 percent amerických respondentov nevie, že obidve krajiny boli spojencami v protihitlerovskom boji a podobne. Skúmanie odlišností a prerastania sporov do

konfliktov vyústilo u B. Šnajdera až do čias-točnej psychologickej analýzy rusko-amerických vzťahov.

Druhú, najrozsiahlejšiu časť práce tvoria pološtruktúrované rozhovory s 12 sovietskymi a 13 americkými najvýznamnejšími vojnovými korešpondentmi, pričom každému rozhovoru predchádza stručný biografický profil osobnosti. Zatiaľ čo americkí a anglickí novinári mali napriek uniforme status civilistu, nesmeli nosiť zbraň a nepodliehali armádnemu veleniu, redakcia platila výdaje za ich ubytovanie, stravu, telefón, mzdu a pod., sovietski vojnoví korešpondenti podliehali mobilizácii a dostali nielen vojenskú hodnotu, ale i zbraň. Pohybovali sa v okolí frontu podľa príkazov redakcie, ale zároveň podliehali bežnému armádnemu veleniu. Vo chvíľach ohrozenia sa tak stávali radovými dôstojníkmi a plnili bežné bojové úlohy. Vzájomnú konkurenciu a klasické súperenie západných korešpondentov nahradzovala stavovská solidarita. Akékoľvek významnejšie údaje sa mohli objaviť v novinách až po vydaní oficiálnych smerníc a príslušnej správy Sovietskej informačnej kancelárie. Obdobie ústupu, prvých šesť mesiacov vojny, bolo pre sovietskych novinárov najnebezpečnejšie a úroveň spravodajstva, napriek neúspechom, musela byť v súlade s oficiálnym optimizmom.

Bohuslav Šnajder uvádza ako prvý rozhovor so šéfredaktorom ústredných armádných novín *Krasnaja zvezda*, s generálom Davidom Ortenbergom, ktorého hodnotili aj viacerí respondenti ako veľkého profesionála a osobnosť stojacu za svojimi ľuďmi. Za dôležité považoval, aby členovia redakcie jazdili na front a pohybovali sa medzi vojakmi. On sám počas dvojročného šéfredaktorského pôsobenia uskutočnil veľa takýchto riskantných ciest. Posledné roky vojny už pôsobil ako veliteľ politického oddelenia a s 1. a 2. ukrajinským frontom prešiel od Lvova až do Prahy. Nasleduje rozhovor s ďalším novinárom redakcie *Krasnaja zvezda*, Alexandrom Krivickim, ktorý ako jediný respondent nesúhlasil s natáčaním rozhovoru, ale zodpovedal na

všetky otázky. Pravdepodobne to možno zdôvodniť jeho autorstvom legendy o vojakoch Panfilovovej jednotky. Vojnová kariéra Jevgenija Dolmatovského začala v armádných novinách *Karelská šija*, ktoré patrili leningradskému okruhu a končila v Berlíne, kde stenografoval priebeh rokovania veliteľa berlínskej posádky s generálom Čujkovom o bezpodmienečnej kapitulácii hlavného mesta a tiež bol svedkom podpísania kapitulácie všetkých nemeckých branných síl. Ďalšími autormi rozhovorov boli Jevgenij Vorobjov, ktorý už desaťročie pred vojnou pracoval pre *Komsomolskú pravdu*, vojnový korešpondent ústredných straníckych novín *Pravda* Michail Baragin, ďalší reportéri periodika *Krasnaja zvezda* – Ivan Goglov a Pavel Trojanovskij. Nachádza sa tu tiež rozhovor s verným stalinovým zástancom a obdivovateľom Ivanom Stadňukom, ktorý pôsobil ako zástupca redaktora divízných novín *Vorošilovská salva*, následne v novinách 27. armády *Odvaha*. Jeho vojnová dráha končí účasťou pri oslobodzovaní Viedne a stretnutím so Spojencami v Graci. Nechýba ani jeden z dvoch sovietskych vojenských korešpondentov, ktorí pôsobili na západnom fronte. Daniil Kraminov besedoval s Montgomerym, zúčastnil sa tlačových konferencií Eisenhowera, Bradleyho, Pattona a pod. O svojich zážitkoch vo vojnovom Anglicku a Francúzsku napísal po vojne aj knihy.

Sovietskych novinárov a spisovateľov, ktorí už boli známi a pracovali pre veľké ústredné denníky ako *Pravda*, *Izvestija*, *Krasnaja zvezda* posielali na najťažšie úseky frontu, zúčastňovali sa veľkých bitiek a udalostí. Ich slová mali veľkú váhu a pôsobili na najširšiu čitateľskú obec. Práca menej známych novinárov bola spojená len s jedným frontom, alebo jeho určitou časťou. Do výberu zaradil autor aj Valentina Berežkova, ktorý ako tlmočník z angličtiny a nemčiny mal možnosť sledovať zblízka Stalina, Roosevelta, Churchilla, Hitlera i Ribbentropa. Ako novinár pôsobil až v druhej polovici vojny. Podobne je tu rozhovor so známym fotografom Jevgenijom Chaldejom – autorom najznámejšej fotografie so vztyčovaním

sovietskej vlajky nad Reichstagom ako symbolom sovietskeho víťazstva.

Rozhovory so sovietskymi korešpondentmi sú nielen zdrojom cenných informácií, osobných príbehov, ale aj spôsobu uvažovania a nazerania na rôzne vojnové i povojnové témy. Väčšinou začínali rozprávať sami iniciatívne a potom nasledovali autorove otázky, ktoré neboli pre nich vždy príjemné, ale každý sa ich snažil zodpovedať.

Rozhovory so západnými novinármi robil autor väčšinou v New Yorku, Chicagu a v Key Weste na Floride. V čase nacistického vpádu do Sovietskeho zväzu pôsobilo v Moskve len sedem západných korešpondentov. Zmenou situácie začali západné agentúry posilať na východ svojich najlepších reportérov. Sovietske úrady sa ich však snažili držať v Moskve a púšťať na front len vtedy, keď sa situácia vyvíjala priaznivo. Každý novinár mal tiež prideleného mobilizovaného domáceho spisovateľa.

Jedným z mála amerických novinárov, ktorí ovládali ruštinu, bol Henry Shapiro. V Moskve pôsobil s prestávkami 40 rokov. Absolvoval všetky diplomatické recepcie a ako zahraničný korešpondent pracoval pre viaceré americké denníky a magazíny a tiež pre tlačové agentúry. Už v 30. rokoch sa zúčastnil, pravdepodobne ako jediný cudzinec, troch veľkých verejných procesov so Zinovievom, Kamenevom a Bucharinom. O cenzúre sa vyjadril: „...najnemilosrdnejšie fungovala počas studenej vojny, od roku 1947 až do Stalinovej smrti. Počas vojny sa písalo omnoho ľahšie, keď Rusi postupovali a Červenej armáde sa darilo. Pustili nás na front, dostávali sme správy a mohli písať zaujímavé články. Na začiatku vojny, keď Rusi utrpeli veľké porážky ... sme mohli čerpať materiály len z oficiálnych zdrojov...“ (s. 152). Henry Cassidy pôsobil v ZSSR tiež už pred nemeckým vpádom a ako korešpondent Associated Press tam zotrval do roku 1943. Napísal prvú reportáž očitého svedka odoslanú zo ZSSR po jeho napadnutí. Jeho sovietskym sprievodcom bol spisovateľ Ilja Erenburg, s ktorým ho mnohé spájalo. Nasleduje rozhovor s Harrisonom Salisburyom,

ďalším z najznámejších amerických korešpondentov píšucich o ZSSR a Číne. V ZSSR pôsobil ako spravodajca *United Press* v roku 1944 a o tejto krajine napísal aj vyše desať kníh. Walter Kerr prišiel do ZSSR v období bojov o Moskvu ako korešpondent *New York Herald Tribune*. Leland Stowe zastupoval *Chicago Daily News* a svoje reportáže posielal z Nórska, Balkánu, barmského Rangúnu, následne z Číny a zo ZSSR, mohol teda porovnať atmosféru v Čankajškovej Číne a v Moskve. V ZSSR strávil s Iljom Erenburgom týždeň na fronte pri Rževe. Robert St. John ako spravodajca *Associated Press* pôsobil prvé mesiace vojny v Maďarsku, následne v Rumunsku, Grécku, Juhoslávii. Napríklad počas cesty z Juhoslávie do Egypta napísal desiatky článkov na základe rozhovorov s prepravovanými austrálskymi a novozélandskými vojakmi. William Shirer bol svedkom militarizácie Porýnia, anšlusu Rakúska, obsadenia Československa, prešiel horiacou Varšavou, vrátil sa na západný front a reportoval o podpísaní francúzskej kapitulácie v Copiégne. Dlhو žil v Nemecku a jeho *Berlínsky denník* je považovaný za jednu z kníh, ktoré najviac ovplyvnili vzťah Američanov k nacistickému režimu. Známy rozhlasový spravodajca CBS (Columbia Broadcasting System) Larry Lesueuer pôsobil v britskej uniforme najskôr vo Francúzsku, potom prežíval leteckú bitku o Britániu a keď sa nemecká pozornosť presunula na východ, odišiel do Sovietskeho zväzu. Nasleduje rozhovor s Howardom Fastom, akreditovaným časopismi *Esquire* a *Coronet*, s ďalším rozhlasovým korešpondentom pre CBS, Williamom Dunnom, manželmi Shelley a Calrom Mydansovcami, ktorí skončili v japonskej internácii, s vojnovým korešpondentom časopisu *Time*, ktorého reportáž o následkoch zvrhnutia atómovej bomby bola označená za najlepšie americké novinárske dielo 20. storočia, so známym anchormanom relácie *CBS Evening News*, Walterom Cronkitom, považovaným určité obdobie za najdôveryhodnejšiu osobnosť Ameriky. Počas vojny pracoval pre *United Press* a sám sa vyjadril: „... videl som všet-

ky aspekty vojny v rôznych jednotkách ... mohol som sa tiež zúčastniť norimberského procesu...“ (s. 283).

Publikované rozhovory poukazujú, okrem iného, na odlišnosť novinárskej práce východných a západných korešpondentov, štýlu písania a myslenia, na ich podmienky, iný status novinára, postoje okolia vo vojenskom i civilnom prostredí a pod. Všetci americkí novinári však spomínajú na stretnutia so sovietskymi ľuďmi so sympatiami.

V tretej časti práce predstavuje B. Šnajder dotazník týkajúci sa 2. svetovej vojny, ktorý vyplňali všetci, s ktorými robil rozhovor. Tvorilo ho 20 otázok zameraných na rôzne udalosti, ktoré boli predmetom najväčších sporov, diskusií a názorových rozdielov medzi Sovietmi a Američanmi, ktorí dobre poznali vojnu z vlastnej skúsenosti. Odpovede na jednotlivé otázky sprevádza hodnotiaci komentár. Z celkového vyhodnotenia dotazníka vyplýva, že odpovede boli výrazne ovplyvnené národnosťou, zovšeobecňovaním osobnej skúsenosti a individuálneho spôsobu vnímania percipienta. Príslušníci obidvoch štátov považovali svoje názory za pravdivé a objektívne, väčšinou podložené vlastnou skúsenosťou. Rozdielne názory boli vyhodnotené i na povojnové udalosti a od začiatku studenej vojny sa prejavovala rastúca podozrievavosť, vplyv spoločenských stereotypov a propagandy.

Poslednú časť publikácie tvoria všeobecnejšie témy – človek a vojny, muži a vojny. Súčasťou príloh je aj popis zrodu legendy o hrdinských panfilovcoch, skupine 29 vojakov, ktorá pri obrane Moskvy pozdržala nemecký útok, zničila 18 nepriateľských tankov a padla do posledného muža, pričom jedného muža zastrelili spoluvojovníci, keďže sa chcel vzdať. Publikácia obsahuje aj fotodokumentáciu a zoznam všetkých 120 účastníkov rozhovorov so základnými biografickými údajmi. A jej názov „Roky naděje“ v spojení s vojnovými rokmi vychádza zo všadeprítomnej nádeje – nádeje, že vojak unikne smrti, že bude mať čo jesť, že vojna skončí, že jeho rodina nestráda a pod.

Božena Šed'ová

JABLONICKÝ, Jozef. *POVSTANIE BEZ LEGIEND. Dvadsať kapitol o príprave a začiatku Slovenského národného povstania.* 2. rozšírené vydanie. Bratislava: N Press, s. r. o., 2024, 560 s., ISBN 978-80-8230-237-3.

Symbolicky v čase osláv 80. výročia Slovenského národného povstania sa k čitateľom dostalo druhé rozšírené „samizdatovej“ monografie Jozefa Jablonického (1933 – 2012) z roku 1988, ktorá sa však svojho vydania dočkala až po Nežnej revolúcii v roku 1990. S odstupom viac ako troch desaťročí od objavenia sa knihy na pulkoch vtedajších kníhkupectiev Československa a zároveň od jej rýchleho rozobratia je aj pre súčasnú generáciu predkladaná publikácia priblížením „iného“ pohľadu na najväčší prejav vojenskej rezistencie nášho národa v dejinách. Po predhovoroch a úvode monografia obsahuje 20 kapitol vlastného textu zosnulého autora, prílohy, medailón Jozefa Jablonického, zoznam použitej literatúry a skratiek, ako i menný register. Čitateľ sa môže oboznámiť s viacerými faktografickými údajmi odlišnými od desiatky rokov prezentovaných historických údajov poplatných režimu bývalej štátostrany.

Autorom prvého predhovoru nazvaného Samizdatové rúcanie legend je známy historik Marek Syrný. Poukázal v ňom na zrod 377-stranovej samizdatovej publikácie *Povstanie 1944* vtedajším režimom proskribovaného Jozefa Jablonického len rok pred pádom socializmu na našom území v novembri 1988. Táto monografia ako výsledok dlhodobého a poctivého výskumu autora bola v protiklade k dobovým prorežimným knihám zvyrazňujúcim predovšetkým vedúcu úlohu predstaviteľov komunistickej strany a partizánskeho hnutia v Slovenskom národnom povstaní. Krátky Predhovor k I. knižnému vydaniu z roku 1990 vypracovala redakcia vydavateľstva Obzor, v ktorom publikácia *Povstanie bez legend* v roku 1990 uzrela svetlo sveta. Úvod knihy *Povstanie 1944 I.* zväzok napísal sám Jozef Jablonický v novembri 1988, pripomína v ňom svoje prepustenie z Historického od-

boru Slovenskej akadémie vied v roku 1974, znemožnenie publicistickej činnosti počas normalizácie i šikanovanie príslušníkmi Štátnej bezpečnosti.

Úvodná kapitola Vojenské ústredie sa venuje jeho kreácii i pôsobeniu pred vypuknutím Povstania, autor zaznáva aj označenie „Vojenské ústredie SNR“ používané v predchádzajúcich spoločensko-ekonomických formáciách na zdôraznenie jeho podriadenosti Slovenskej národnej rade a v tomto rámci tiež vedúcej úlohe Komunistickej strany Slovenska v prípravách povstania. Trojuholník rezistencie Banská Bystrica – Brezno – Zvolen bol pritom považovaný Vojenským ústredím na čele s pplk. Jánom Golianom za strategický.

Plány ministra národnej obrany Slovenskej republiky gen. I. tr. Ferdinanda Čatloša na ukončenie vojenskej účasti Slovenska vo vojne na strane Osi sú popísané v kapitole Čatlošovo memorandum. Autor postup tohto generála v texte označil na rozdiel od „zmien strán“ vo Fínsku či Rumunsku za akciu osamelého vlka, kvitoval však Čatlošov odhad nálad v slovenskej armáde, priaznivých odklonu od spojenectva s nacistickým Nemeckom. So svojou iniciatívou štátneho prevratu však generál prišiel neskoro a bez ohľadu na medzinárodné postavenie exilovej vlády Československa so sídlom v Londýne. O svojom memorande z júla 1944 neinformoval prezidenta Jozefa Tisa a úlohu nadviazať kontakt s Robotnícko-roľníckou červenou armádou (RKKA) zveril prednostovi spravodajského oddelenia Ministerstva národnej obrany stot. Jánovi Stanekovi. V tom čase však už bola východoslovenská Poľná armáda začlenená pod právomoc nemeckej Skupiny armád Severná Ukrajina.

Kapitola Odlet delegácie popisuje snahy Vojenského ústredia a ilegálnej Slovenskej národnej rady o zabezpečenie odchodu ich delegácie do Sovietskeho zväzu. Po prvom neuskutočnenom lete z júla 1944 odletelo cez frontovú líniu 2. augusta 1944 z letiska Tri duby do Vinice lietadlo, v ktorom sedel aj zástupca Vojenského ústredia npor. Ján Korecký. Už o dva dni odletelo z letiska

Mokrad' do Čortkova lietadlo zabezpečené ministrom Čatlošom a nesúce jeho memorandum Sovietom. Sedel v ňom aj Karol Šmidke ako zástupca civilného a pplk. Mikuláš Ferjenčík ako zástupca vojenského vedenia rezistencie.

V kapitole Plán povstania je priblížená skutočnosť, do akej miery aktéri povstania akceptovali zahrnutie Slovenska do sovietskej vojensko-politickej sféry v auguste 1944. Podľa návrhu Vojenského ústredia adresovaného Sovietom obsadenie Slovenska bolo možné realizovať len za najpriaznivejších okolností, a to v dobe, keď by bol poľský Krakov už oslobodený červenoarmejskými jednotkami. Úmyslom odboja bolo otvoriť hranice v Karpatoch a prepustiť jednotky Červenej armády „do vnútra Slovenska tak, aby behom jednej noci bolo obsadené celé územie, a s tým aby sa front posunul o 250 – 300 km na západ“.

Kapitola Ozvena partizánskych akcií mapuje aktivity partizánov na Slovensku v lete 1944, priťahujúce neželanú zvýšenú pozornosť nielen štátneho aparátu Slovenska, ale i orgánov Nemeckej ríše. V júni 1944 pritom na našom území pôsobilo iba 233 príslušníkov partizánskych skupín s (česko) slovenským občianstvom. O mesiac neskôr však ich rady rozmnožili desanty vyslané Ukrajinským štábom partizánskeho hnutia (UŠPH) v Kyjeve. Začali tiež pribúdať atrocitu páchané ich príslušníkmi a potlačenie tohto odboja slovenskou armádou nebolo úspešné. 11. augusta 1944 tak bolo vládou Slovenskej republiky na celom teritóriu štátu vyhlásené štatárium.

Horúce augustové dni roku 1944 sú predmetom kapitoly Po vyhlásení štatária. Už 13. augusta 1944 došlo k stretnutiu pplk. Jána Goliana s partizánskym veliteľom npor. Piotrom Alexejevičom Veličkom, partizáni zo sovietskych desantov však nepodliehali rozkazom Vojenského ústredia ani exilovej československej vlády z Londýna. Rozklad mocenskej štruktúry na Slovensku v dôsledku akcií druhého odboja pritom narastal.

Z kapitoly Utajovanie a prietahy sa možno dozvedieť, že Karol Šmidke odovzdal

Sovietom nielen Čatlošovo memorandum, ale aj komunistický dokument *O vývoji a situácii na Slovensku* s plánom pripojenia slovenského územia do ZSSR. Pred vznikom SNP sa zo sovietskej strany nepočítalo s útokom na Dukliansky priesmyk a priľahlé územie, prioritu malo angažovanie sa v Rumunsku s plánom pri ďalšom postupe obísť Karpaty z juhu.

Exponované obdobie augusta 1944 sa týka kapitoly V znamení partizánskeho rájóna. Partizánske hnutie sa sústreďovalo predovšetkým v Liptove, Turci a na Horehroní. Ukrajinský štáb partizánskeho hnutia schválil návrh npor. Velička na vytvorenie partizánskeho rájóna v Turci, avšak zakázal mu vyvolávať povstanie. Toto však P. A. Veličko nerespektoval, obdobne ako sľub daný z jeho strany Gustávovi Husákovi zdržať sa podnikania väčších odbojových akcií do 25. augusta 1944.

Opis vtedajšej situácie v rámci Poľnej armády na východnom Slovensku obsahuje kapitola Poverenia a prípravy v Malárovej armáde. Od 10. augusta 1944 pôsobil na Armádnom veliteľstve v Prešove vo funkcii zástupcu veliteľa Poľnej armády plk. Viliam Talský, ktorý bol oboznámený s Čatlošovým memorandumom. Nedošlo však k spoľahlivému konšpiračnému styku medzi ním, resp. jeho nadriadeným veliteľom na jednej strane a Vojenským ústredím, resp. ilegálnou Slovenskou národnou stranou na druhej strane. Veliteľ Poľnej armády gen. August Malár bol pritom šéfom nielen vojenskej, ale i civilnej správy v operačnom pásme vymedzenom Šarišsko-zemplínskou župou i okresmi Stará Ľubovňa a Spišská Stará Ves.

Kapitola Postoje vojakov a politikov bližšie konkretizuje osudy najvyšších predstaviteľov vojenského i civilného vedenia povstania krátko pred jeho vypuknutím. Autor poukázal na skutočnosť, že pre vzdialenie sa členov ilegálnej Slovenskej národnej rady z Banskej Bystrice v auguste 1944 s nimi nemohol pplk. Ján Golian osobne konzultovať rozkazy a inštrukcie pre rezistenciu.

O kulminácii aktivít partizánov sa možno dozvedieť z kapitoly Partizánska ho-

rúčka. Spojené oddiely slovenských partizánov sformulovali svoj program v letáku *Roduverní Slováci!* K atrocitám partizánov patrili krviprelievania pri obsadení Ružomberka z 27. augusta 1944, postrieľanie členov nemeckej vojenskej misie v Martine o deň neskôr či popravy exponentov vládnutého režimu v bývalom okrese Brezno.

Reakciu slovenskej vlády i Nemeckej ríše na eskaláciu napätia v štáte predstavuje kapitola Výnimočný stav a okupácia. Po vyššie uvedených partizánskych akciách 28. augusta 1944 predložil nemecký vyslanec H. E. Ludin Jozefovi Tisovi návrh na nasadenie ozbrojených síl Nemecka proti partizánom, čo slovenský prezident akceptoval. V rovnaký deň sa hlavným veliteľom slovenskej armády stal nakrátko gen. Jozef Turanec, už 29. augusta 1944 obsadenie Slovenska oznámil v rozhlase minister národnej obrany gen. Ferdinand Čatloš.

Zlomový bod našich národných dejín predstavuje Vyhlásenie povstania. Reakciou na prejav F. Čatloša bolo vydanie hesla: „Začnite s vysťahovaním!“ zo strany pplk. J. Goliana, v Banskej Bystrici došlo ku kreácii Veliteľstva 1. čs. armády na Slovensku a exilová československá vláda v Londýne vyhlásila povstalcov za súčasť brannej moci ČSR. 30. augusta 1944 sa v centre povstania konštituoval ako civilný orgán Revolučný národný výbor – oblasť I. na čele s predsedom Gustávom Zemanom. Bol zložený z predstaviteľov sociálno-demokratického, komunistického i demokratického odboja, pričom pojem „oblasť I.“ predstavoval Nemcami neokupovanú časť územia Slovenska.

Postavenie hlavného mesta krajiny v čase vypuknutia povstania charakterizuje kapitola Bratislava za a proti. Vojenskou prípravou povstania bol v metropole poverený pplk. Dezider Kišš-Kalina, ktorý za posádkového veliteľa určil mjr. Jána Kovačoviča, vojaci sa však žiadnej akcie v rámci rezistencie nezhostili. Na podporu povstania verejne nevystúpili ani prítomní vrcholní členovia civilného odboja Gustáv Husák a Ján Lettrich, z Bratislavy sa medzitým stalo proti-

povstalecké centrum. Už 30. augusta 1944 do mesta prišla jednotka SS *Jagdeinsatz Slowakei* pod velením Waltera Pawlowskeho, v ten istý deň odznali v rozhlase prejavy prezidenta J. Tisa a gen. A. Malára smerované proti povstalcovi.

Zapojenie vojenskej posádky zo slovenského Ríma do povstania uvádza text kapitoly Povstalecká Trnava. Už 29. augusta 1944 reagovala pozitívne na výzvu z Banskej Bystrice trnavská posádka pod velením Andreja Banku-Rybára. Pridala sa k nej časť žandárstva a mestských policajtov, došlo tiež k vyhláseniu mobilizácie. Keďže sa Trnava stala vysunutým povstaleckým mestom obklopeným mestami s váhajúcimi či povstaniu nepriateľskými posádkami, už nasledujúci deň bolo rozhodnuté o presune trnavskej posádky na územie ovládané povstalcami.

Situáciu v mestách nachádzajúcich sa v povodí dolného toku rieky Váh po vypuknutí Slovenského národného povstania charakterizuje kapitola Ústup z Považia. Zatiaľ čo z väčších sídiel sa Trenčín ani Nové Mesto nad Váhom k povstaniu nepridali, z Piešťan odišlo na povstalecké územie asi 500 vojakov a letcov. Podaril sa aj útek politických väzňov umiestnených vo väznici v Ilave.

Kapitola Nápor okupantov cez Bratislavu chronologicky približuje aktivity rišsko-nemeckých jednotiek v rámci protipovstaleckých bojov na Slovensku od 31. augusta 1944, keď sa ich veliteľom stal SS-obergruppenführer Gottlob Berger. Jeho podriadeným sa stal aj nemecký generál pri Ministerstve národnej obrany Slovenskej republiky gen. Alfred von Hubicki. Už 1. septembra 1944 došlo k odzbrojeniu bratislavskej posádky jednotkami Tretej ríše a Nemci úplne ovládli slovenské hlavné mesto.

Názov kapitoly Debakel v Nitre avizuje neúspech povstalcov na účasti tohto mesta v rámci rezistencie. Tamojšia vojenská posádka pod velením mjr. Jána Šmigovského sa k povstaniu nepridala a nebola ani jednotkami Nemeckej ríše odzbrojená. Z miestnej väznice sa navyše nepodarilo zrealizovať

pripravovaný útek politických väzňov vrátať napr. Viliama Širokého či Júliusa Ďuriša.

Predposledná kapitola Zlyhanie Malárovej armády predstavuje obraz fiaska po snahe o pripojenie sa Poľnej armády na východnom Slovensku k povstaniu. Aj keď sa v čase vypuknutia SNP nenachádzala táto armáda v stave rozkladu, Armádne veliteľstvo v Prešove sa neprihlásilo k rezistencii. 30. augusta 1944 sa veliteľ Poľnej armády gen. A. Malár nachádzal v Bratislave a jeho zástupca plk. V. Talský už o deň neskôr odletel cez front do Zloczowa pri Lvove. Ani druhý náčelník štábu Armádneho veliteľstva pplk. František Urban nevydal výzvu na pridanie sa k povstaniu, a tak Nemci mohli príslušníkov Poľnej armády 31. augusta 1944 odzbrojiť a internovať v rámci akcie „*Kartoffelernte mi Prämie*“. Len jej menšia časť vrátane veliteľa 1. divízie plk. Mikuláša Markusa sa zapojila do povstaleckých bojov či partizánskych akcií.

Textovo najrozsiahlejšia záverečná kapitola Nástup v obkľúčení sa zaoberá rozhodujúcim podielom povstaleckej armády na rezistencii, a to najmä s poukazom na jej pôsobenie vo vojensky rozhodujúcom trojuholníku Banská Bystrica – Brezno – Zvolen. Z ďalších centier zapojených do Slovenského národného povstania je spomenutá situácia v Martine, Tisovci, Klenovci, Revúcej, Dobšinej, Zemianskych Kostolnoch, Topoľčanoch, Ružomberku, Liptovskom Mikuláši, Poprade, Levoči a Spišskej Novej Vsi. Opomenuté nebolo ani kreovanie povstaleckej Slovenskej národnej rady 1. septembra 1944, keď došlo tiež k prijatiu Deklarácie SNR.

Vyššie uvedené kapitoly dopĺňa v závere Sprievodný list autora. Spomína v ňom jeho vyšetrovanie Štátnou bezpečnosťou a domové prehliadky, ktoré v súvislosti s písaním knihy absolvoval. Deklaroval pritom, že neuznáva vedúcu úlohu komunistickej strany v prípravách a vedení SNP. Ďalšou novou prílohou monografie oproti textu z roku 1990 je text Za česť generála Viesta. Autor v nej zdôraznil, že Rudolf Viest ako veliteľ 1. československej armády na

Slovensku preletom do Banskej Bystrice 7. októbra 1944 prišiel do konkrétnej situácie a nemohol zvrátiť priebeh udalostí na povstaleckom fronte. Div. gen. Viest po potlačení povstania však nekapituloval a česť generála si zachoval. Osudy ďalšieho vysokého dôstojníka z radov Slovákov sú predmetom kapitoly Generál Malár. Podľa Jozefa Jablonického sa August Malár v rokoch 1941 – 1942 najďalej odchýlil od svojej minulosti čs. legionára. V auguste 1944 vystúpenie slovenskej armády proti Nemcom považoval za predčasné a veci povstania svojím prejavom v bratislavskom rozhlase dňa 30. augusta 1944 objektívne poškodil. Kapitola Kto bol generál Kalina približuje životné osudy vojenského kuráta a odbojára Dezidera Kišš-Kalinu. Patril k významným organizátorom Slovenského národného povstania a 1. októbra 1950 obdržal rang brigádneho generála. O rok neskôr bol však z armády prepustený a zamestnal sa ako robotník v sklade stavokombinátu. V dôsledku nepriaznivého zdravotného stavu zomrel už v roku 1954 ako 46-ročný. Monografia je ukončená medailónom Jozefa Jablonického,

ktorému prezident udelil v roku 2007 Pribinov kríž I. triedy, ďalej bibliografickými poznámkami, zoznamom použitej literatúry i použitých skratiek a menným registrom.

Zaradenie monografie Jozefa Jablonického „*Povstanie bez legend*“ na knižný trh pritiahlo už v roku 1990 pozornosť odbornej i laickej verejnosti. Táto kniha predstavovala opozitum oproti dovtedy dostupnej a socialistickému režimu poplatnej historiografii SNP na čele s publikáciou „*Svedectvo o Slovenskom národnom povstaní*“ z roku 1964 z pera Gustáva Husáka. Aj 35 rokov od Nežnej revolúcie je predkladaná kniha významným zdrojom množstva faktografických údajov aj historických súvislostí, ktoré autor uviedol o viacerých udalostiach Povstania. Obohatená bola navyše po autorskej korektúre autorovho syna Tomáša Jablonického o prílohy s medailónmi niektorých povstaleckých veliteľov. Aj v súčasnosti z nej môžu bezpochyby čerpať záujemcovia o naše národné dejiny z obdobia druhej svetovej vojny, preto je vhodné ju čitateľskej obci vrelo odporučiť.

Rudolf Manik

KRONIKA

NÁVŠTEVA Z VELVYSLANECTVA SPOJENÉHO KRÁĽOVSTVA VEĽKEJ BRITÁNIE A SEVERNÉHO ÍRSKA V SLOVENSKEJ REPUBLIKE VO VOJENSKOM HISTORICKOM MÚZEU PIEŠŤANY

Dňa 12. marca 2025 navštívil Vojenské historické múzeum v Piešťanoch zástupca mimoriadneho a splnomocneného veľvyslanca Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska v Slovenskej republike, pán Andrew Wells a britský vojenský pridelenec plk. Jonathan Kitson.

V priestoroch bývalého čs. leteckého pluku 3 Gen. letca Milana Rastislava Štefánika privítal týchto hostí riaditeľ Vojenského historického múzea v Piešťanoch pplk. Ing. Milan Kubizniak, ktorý oboznámil návštevu s minulosťou, aktuálnym stavom a ďalším smerovaním Vojenského historického múzea. S osobitným dôrazom pritom priblížil poslanie múzea, jeho odborné zameranie a špecializáciu. Zároveň predstavil plán pre rozvoj a rozšírenie stálej expozície múzea. Návšteva so záujmom prešla iba časťou expozície, pretože areál je v tomto čase v rekonštrukcii. Aj napriek tomu, že múzeum zatiaľ nemôže ponúknuť plný potenciál expozície, zástupca veľvyslanca Jej Veličenstva na Slovensku vyjadril úprimné poďakovanie za možnosť osobne navštíviť Vojenské historické múzeum a príležitosť oboznámiť sa s činnosťou slovenských vojenských múzejníkov. V súvislosti s tým vyjadril uznanie za prácu, ktorú vykonali pri záchrane hmotných pamiatok dokumentujúcich vojenské dejiny Slovenska.

Text: VHÚ

Foto: VHÚ

www.vhu.sk 19. 03. 2025

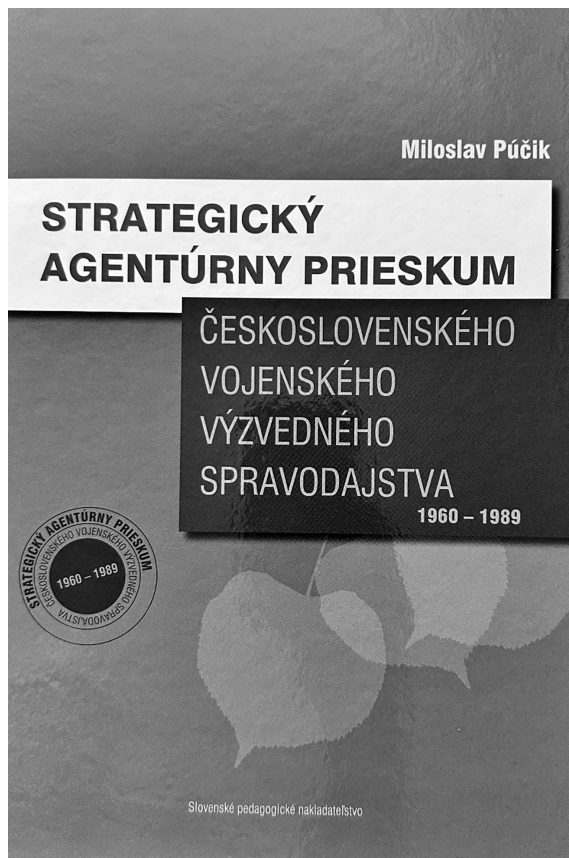

PRVÁ PUBLIKÁCIA V ROKU 2025

Rozsiahla monografia Strategický agentúrny prieskum československého vojenského výzvedného spravodajstva (1960 – 1989), nadväzujúca na monografiu Operačný strategický agentúrny prieskum československého vojenského výzvedného spravodajstva (1960 – 1989) vydanú v roku 2023, bola spracovaná v rámci medzinárodného vedeckého projektu Činnosť a organizácia vojenskej rozviednej služby 1945 – 1990. V prehľadne štruktúrovanej práci určenej odbornej sfére vojenský historik dokumentuje špecifickú problematiku činnosti strategického agentúrneho prieskumu Agentúrneho úseku Spravodajskej správy Generálneho štábu. Okrem uvedeného časového rozsahu troch desaťročí autor v prvej kapitole prináša prierezový súhrn jednotlivých medzníkov vo vývoji československého vojenského výzvedného spravodajstva a jeho strategického agentúrneho prieskumu od jeho vzniku v roku 1918 až po pád komunistického režimu v novembri 1989. Táto časť obsahuje tiež organizačné schémy a vybrané profilové fotografie. Predmetom nasledujúcej kapitoly je vojenské výzvedné spravodajstvo v potenciálnom vojenskom konflikte v priestore Strednej Európy medzi Varšavskou zmluvou a NATO. V ďalšej časti autor popisuje agentúrnu situáciu v záujmových štátoch strategického agentúrneho prieskumu (Nemecká spolková republika, USA, Francúzsko, Rakúsko). V rámci zamerania strategického agentúrneho prieskumu sa zasa venuje jeho riadeniu, náborovej činnosti (na vlastnom území a v hlavných záujmových štátoch) a jej metódam, informačnej činnosti a jej zásadám. V poslednej časti uvádza prípady zlyhania agentúrneho prieskumu, ich dôsledky a prijaté opatrenia Hlavného ústredia.

Autor používa v texte dobovú agentúrnu terminológiu, ku ktorej uvádza v závere publikácie súhrn jednotlivých pojmov so základnými charakteristikami. Za ním sa nachádza ešte menný zoznam orgánov na zahraničných pracoviskách vojenského výzvedného spravodajstva v rokoch 1939 – 1985 s uvedením záujmového priestoru a doby pôsobenia.

Strategický agentúrny prieskum československého vojenského výzvedného spravodajstva (1960 – 1989) | Vojenský historický ústav (VHÚ)

Text: VHÚ

Foto: VHÚ

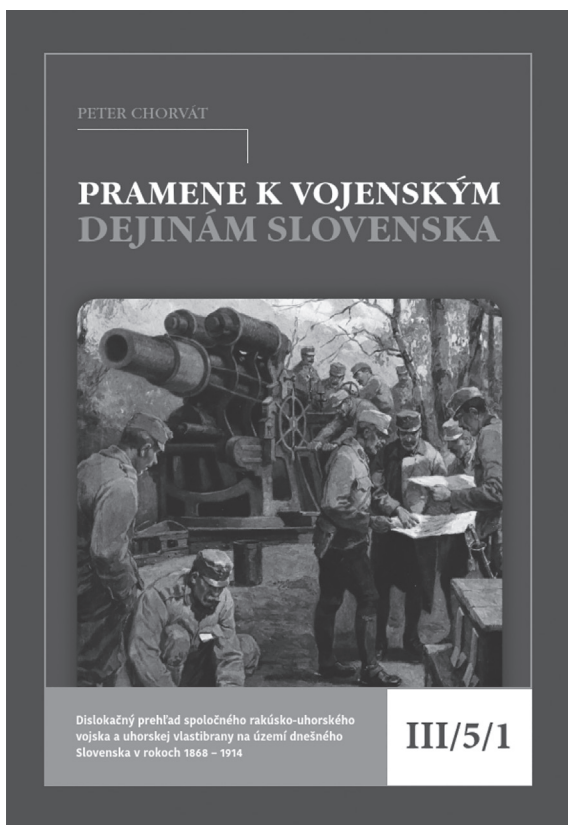
www.vhu.sk 10. 04. 2025

ĎALŠÍ ZVÄZOK PRAMEŇOV K VOJENSKÝM DEJINÁM SLOVENSKA

Jedinečný zväzok prameňov prináša komplexné spracovanie dislokácie veliteľstiev a vyšších vojenských jednotiek a útvarov spoločnej rakúsko-uhorskej armády a uhorského honvédstva na území Slovenska v takmer polstoročnom priereze od rakúsko-uhorského vyrovnania až po začiatok 1. svetovej vojny. V slovenskej vojenskej historiografii existujú k danej problematike len čiastočné štúdie a dobové schematizmy rakúsko-uhorskej armády mapujúce celé územie monarchie umožňujú len základnú predstavu a orientáciu v problematike. Podobnú informatívnu hodnotu majú aj ročenky uhorskej kráľovskej vlastibrany vydávané v čase dualizmu. Práca je výsledkom autorovho dlhodobého domáceho a zahraničného archívneho výskumu a štúdia mnohých pramenných zdrojov. V úvode monografie Peter Chorvát informuje o metodike výskumu a sumarizuje základné zmeny v brannej moci monarchie

vyplývajúce z novo prijatého branného zákona v decembri 1868. Popisuje organizačnú štruktúru dominujúcich peších plukov spoločného vojska, ako aj organizačno-územné členenie brannej moci druhej úrovne – uhorskej kráľovskej vlastibrany, reprezentovanej pechotou a jazdectvom. Samotnej slovníkovej časti predchádza prehľadný grafický náčrt vojenskej dislokácie na území dnešného Slovenska. Nasleduje abecedný zoznam hesiel jednotlivých posádkových miest počínajúc Banskou Bystricou a končiac Zvolenom. Identickú štruktúru každého hesla tvoria okrem súčasného názvu aj dobové názvy a tiež údaj o jazykovom zložení mesta, resp. obce podľa sčítania obyvateľstva z roku 1890. Nasledujú údaje o prítomnosti veliteľstiev, jednotiek a útvarov oboch ozbrojených zložiek – najskôr spoločného vojska a potom honvédstva. V prípade silnejších vojenských posádok sú obidve zložky ešte rozčlenené podľa druhu vojska. Publikáciu uzatvára rozsiahly zoznam archívnych a sekundárnych zdrojov a stručné resumé v anglickom a nemeckom jazyku.

<https://www.vhu.sk/pramene-k-vojenskym-dejinam-slovenska-iii51-dislokacny-prehľad-spolocneho-rakusko-uhorskeho-vojska-a-uhorskej-vlastibrany-na-uzemi-dnesneho-slovenska-v-rokoch-1868-1914/>

Text: VHÚ

Foto: VHÚ

www.vhu.sk 24. 04. 2025

CELOŠTÁTNE OSLAVY 80. VÝROČIA VÍŤAZSTVA NAD FAŠIZMOM V PIEŠŤANOCH

Dňa 8. mája 2025 sa uskutočnili na piešťanskom letisku celoštátne oslavy 80. výročia víťazstva nad fašizmom, ktoré zorganizovalo Ministerstvo obrany SR. Toto výnimočné podujatie, venované ucteniu si hrdinstva a obetí druhej svetovej vojny, prilákalo asi 35-tisíc návštevníkov.

Pre účastníkov osláv bol pripravený bohatý kultúrno-spoločenský program. Jedným z hlavných momentov osláv bol pietny akt kladenia vencov pri Pomníku padlým rumunským vojakom. Počas podujatia sa uskutočnili slávnostné príhovory, prelety lietadiel a vrtníkov, dynamická ukážka Ozbrojených síl SR, ale aj slávnostná vojenská prisaha. Súčasťou podujatia boli prezentačné stánky rezortov SR a rekonštrukcie historických udalostí, ktoré pripravili kluby vojenskej histórie.

VHÚ pripravil pre návštevníkov podujatia Stan víťazstva, v ktorom mohli vidieť dobové fotografie a videá dokumentujúce boje z druhej svetovej vojny a zúčastniť sa zaujímavých rozhovorov s vojnovými veteránmi či odborníkmi z oblasti histórie. VHÚ prezentoval v rámci statických ukážok zbierkové predmety – ručné palné zbrane používané na bojiskách druhej svetovej vojny, s osobitným dôrazom na Slovensko. VHÚ zároveň sprístupnil i časť vonkajšej expozície Vojenského historického múzea v Piešťanoch, kam prichádzalo neustále množstvo zvedavých návštevníkov z celého Slovenska. Veľkú pozornosť návštevníkov pritiahli i prezentácie klubov vojenskej histórie v podobe výstav a dobových táborov. Na záver podujatia bol pre návštevníkov pripravený hudobný program, počas ktorého vystúpil Martin Gyimesi, Peter Cmorík, Cigánski Diabli a KALI a Peter Pann.

Pravidelné pripomínanie udalostí spojených s ukončením vojny a víťazstvom nad fašizmom je dôležitým prejavom úcty voči hrdinom minulosti, zachovávania historickej pamäti i prostriedkom vzdelávanie mladej generácie a kultivovania demokratických hodnôt, ktoré by mali byť zárukou, aby sa podobné tragédie už nikdy neopakovali.

Text: VHÚ

Foto: VHÚ - MOSR

www.vhu.sk 13. 05. 2025

ÚČASŤ VOJENSKÝCH MÚZEJNÍKOV NA BESEDE V STROPKOVE

Dňa 7. mája 2025 sa konala v kaštieli v Stropkove beseda pri príležitosti osláv 80. výročia Dňa víťazstva nad fašizmom a ukončenia druhej svetovej vojny v Európe. Besedy sa aktívne zúčastnili zamestnanci Vojenského historického ústavu – odborní pracovníci Múzejného oddelenia Svidník Vojenského historického múzea (VHÚ – Mo Svidník VHM). Organizá-

torom podujatia bola Základná organizácia SZPB kpt. Adolfa Weinholda v Stropkove spolu s Mestským úradom Stropkov. Členovia tejto organizácie spoločne so študentmi miestneho gymnázia a ďalšími pozvanými hosťami mali možnosť vypočuť si obsiahlu prednášku pracovníka VHÚ – Mo Svidník VHM o druhej svetovej vojne. Obsah prednášky tvorili zaujímavé informácie o príčinách vzniku vojny, jej priebehu, ukončenia a dôsledkov. Počas prednášky odznelo aj množstvo zaujímavých informácií najmä o príčinách jej vypuknutia, čo ocenili predovšetkým pedagógovia prítomných študentov, keďže tí sa aspoň takouto formou oboznámili so skutočnosťami, ktoré sa častokrát v štandardných učebniciach spomínajú iba okrajovo. Po prednáške nasledovala prezentácia na tému vznik a vývoj národnej kultúrnej pamiatky Duklianske bojisko a ďalších významných pamiatkových objektov súvisiacich s priebehom vojny v danom regióne. Počas besedy bola popri uvedených prednáškach pripravená aj statická ukážka múzejných zbierkových predmetov zo zbierkového fondu VHÚ – Mo Svidník VHM. Múzejníci počas nej informovali záujemcov o vývoji prezentovaných zbraní, ich zavedení do výroby a využití v jednotlivých bojujúcich armádach. Najväčšiu pozornosť už tradične pútal najmä sovietsky samopal PPŠ-41, nemecký guľomet MG-42. Mimo záujmu návštevníkov nezostali ani československý ľahký guľomet ZB vzor 26 spolu s opakovacími puškami pochádzajúcimi z obdobia druhej svetovej vojny.

Súčasnou podujatia bolo aj otvorenie výstavy rovnosiťat a rôznych ďalších exponátov z obdobia druhej svetovej vojny spolu s maketou povstaleckého letiska Tri duby, v mierke 1:72, obsahujúcou plastické modely jednotlivých typov lietadiel, ktoré na ňom pristávali. Pred besedou sa v blízkosti stropkovského námestia uskutočnil pietny akt kladenia vencov pri pamätnej tabuli por. Vladimíra Jaroslava Sisra, veliteľa jednotky 1. československého armádneho zboru v ZSSR, ktorá ako prvá vstúpila do mesta pri oslobodzovacej akcii dňa 28. novembra 1944.

Text: VHÚ - VHM

Foto: VHÚ - VHM

www.vhu.sk 13. 05. 2025

VYDANIE PRACOVNÉHO ZOŠITA SLOVÁCI V ROVNOŠATÁCH 1848 – 2020 (II.)

V súčasnosti zohráva prezentačná a vzdelávacia činnosť múzeí dôležitú úlohu aj vo výchove a vzdelávaní žiakov a študentov. Vojenské historické múzeum, ktoré je jedinou špecializovanou inštitúciou svojho druhu na Slovensku, si preto tiež kladie za cieľ aktívne rozvíjať svoju činnosť aj v tejto oblasti. Hoci sú vojenské dejiny súčasťou našej histórie a militárie ako hmotné pamiatky neodmysliteľne patria k nášmu kultúrnemu dedičstvu, poznanie historického kontextu vychádza u mnohých návštevníkov len z vedomostí, ktoré nadobudli počas svojho štúdia. Faktom je, že táto náročná téma nie je súčasťou učebných osnov a žiaci a študenti sa s touto problematikou stretávajú len okrajovo.

Napriek tomu si vojenské dejiny získavajú čoraz väčšiu priazeň aj u mladších generácií. Práve tento rastúci záujem „o veci vojenské“ sa stal impulzom pre vznik múzejno-pedagogických materiálov, ktoré rozširujú vedomosti získané na hodinách dejepisu. Autori Lukáš Danko a Viera Jurková využili pri ich tvorbe stálu expozíciu Slováci v rovnošatách 1848-2020, ktorá poskytuje celkový prierez vojenskými dejinami Slovenska od prvého vojenského vystúpenia slovenských dobrovoľníkov počas revolúcie v Uhorsku v rokoch 1848/1849 až po súčasné pôsobenie slovenských vojakov v rámci OS SR. Kým prvý diel, vydaný v roku 2023, bol zameraný na cieľovú skupinu najmenších návštevníkov, predstavovaný druhý diel sa zameriava na dospievajúcu mládež.

Cieľom autorov bolo spracovať túto historickú problematiku zrozumiteľne, ale zároveň pútavou a zábavnou formou. Konceptia predloženej publikácie pritom presahuje rámec pracovného zošita a poskytuje aj základné informácie týkajúce sa jednotlivých etáp vývoja našej armády zasadených do historického kontextu. Pracovný zošit je primárne určený pre žiakov vo veku 14 – 18 rokov a zahŕňa vyše 60 aktivít, ktoré sú zamerané na komplexný rozvoj žiaka. Obsahuje rôzne úlohy, ktoré rozvíjajú široké spektrum kognitívnych a jazykových zručností, podporujú pamäť, kritické a analytické myslenie, čítanie s porozumením, zlepšujú slovnú zásobu a gramatiku, podporujú tvorivosť, zlepšujú jazykové a vyjadrovacie schopnosti a budujú pozitívny vzťah k podpore samostatného učenia. Autori pritom pracujú s rôznymi dobovými prameňmi a fotografiami zbierkových predmetov, ktoré sú vystavené v expozícii, ale aj s aplikáciami a článkami, ktoré sú výsledkom odbornej činnosti VHÚ. Súčasťou je aj spoločenská hra V paľbe diel a treskote mín, ktorá bola inšpirovaná priebehom Karpatsko-duklianskej operácie.

Text: VHÚ
Foto: VHÚ
www.vhu.sk 14. 05. 2025

Pokyny pre autorov

Formálne náležitosti príspevkov

Príspevky do *Vojenskej histórie* posielajte v textových editoroch **Word**. Poznámky vrátane bibliografických odkazov je potrebné vkladať pomocou programu Word vkladaním poznámok/ odkazov pod čiarou – nie mechanickým spôsobom.

Redakčná rada si vyhradzuje právo na základe vyžiadaných odborných posudkov rozhodnúť o uverejnení, prípadne vrátení príspevku. Nevyžiadané rukopisy sa nevracajú.

Súhrnný zoznam použitej literatúry treba uvádzať v abecednom poradí na konci príspevku. Zoznam je potrebné štruktúrovať podľa typu zdroja na:

- „Archívne pramene“;
- „Publikované pramene“;
- „Dobová tlač“;
- „Monografie a zborníky ako celok“;
- „Kapitoly v monografiách, štúdie a články“;
- „Internetové zdroje“.

K štúdiu je potrebné pripojiť **abstrakt** (v slovenčine, do 10 riadkov), **5 kľúčových slov** v slovenskom jazyku; **resumé** v slovenčine v rozsahu cca jednej normovanej strany. Prosíme zaslať **osobné údaje** o autorovi/autorke: rodné číslo, adresu, číslo účtu v tvare IBAN, telefonický a emailový kontakt, adresu zamestnávateľa a digitálne identifikačné číslo ORCID. Zaslaním príspevkov a osobných údajov dávajú autori redakcii a určeným pracovníkom plný súhlas na ich spracovanie, pričom tí plne rešpektujú pravidlá GDPR na ochranu osobných údajov.

Text sa posla **bez zalamovania a špeciálnych úprav**, odstavce bez tabulátora. Písmo Times New Roman, veľkosť 12, riadkovanie 1,5. V prípade citácií prameňov sa text píše kurzívou, pri citovaní sekundárnej literatúry bez kurzívy. Riadkovanie textu pod čiarou 1, veľkosť písma 10.

Obrazové prílohy poprosíme zasielať samostatne vo formáte jpg, jpeg, bmp v rozlíšení min. 300 dpi a riadne označené a identifikovateľné. V texte uveďte, kde by mal byť obrázok umiestnený. Tabuľky, grafy treba zasielať v osobitnom súbore v štandarde xls, xlsx (Excel).

Rozsah príspevkov

Rozsah **štúdií** by mal mať minimálne 27 000 znakov (15 normostrán) a maximálne 72 000 znakov (40 normostrán) vrátane poznámkového aparátu a medzier.

Recenzie môžu byť v rozsahu od 7200 (4 normostrany) do 27 000 znakov (15 normostrán). **Anotácie a správy** majú mať rozsah do 5400 znakov (3 normostrany).

Pri anotáciách a recenziách je potrebné uvádzať kompletnú bibliografickú informáciu o diele.

Citačná norma STN ISO 690

Základnou citačnou normou je **STN ISO 690 – Dokumentácia. Bibliografické odkazy**.

Všeobecné pravidlá

Jazyk. Väčšina údajov pre bibliografický odkaz sa uvádza v *jazyku citovaného dokumentu*, pretože sa preberá z citovaného dokumentu. Existujú však aj výnimky v prípade údajov, ktoré nepreberáme priamo z informačného zdroja, ale ich dopĺňame: rozsah strán, formát a typ nosiča, dostupnosť, údaj o citovaní. Tieto údaje zaznamenávame v jazyku citujúceho dokumentu (slovenčine).

Príklady:

- anglický zdroj: MORGAN, Philip. Studying Fascism from the Particular to the General. In: *East Central Europe*, 2010, Vol. 37, s. 334 – 337. [v slovenčine údaj o stranách]

- nemecký zdroj: LIEB, Peter. Täter aus Überzeugung? Oberst Carl von Adrian und die Judenmorde der 707. Infanteriedivision 1941/1942. In: *Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte*, Jg. 50, Heft 4, s. 523 – 557. Dostupné na: « https://www.ifz-muenchen.de/heftarchiv/2002_4_1_lieb.pdf ». [v slovenčine údaj o stranách a dostupnosti]

Odkaz na už citovaný zdroj v texte

Pozor zmena! Neuvádzať ref., ako to bolo doteraz.

Zdroj, ktorý bol už v texte citovaný, uvádzame v skrátenej podobe obsahujúcej údaje:

priezvisko, skrátený názov diela, strana.

Príklady:

LIEB, *Täter aus Überzeugung?*, s. 526.

MORGAN, *Studying fascism*, s. 336.

Názvy zdrojov ako celkov sa píše kurzívou. Pri častiach z tradičných informačných zdrojov uvádzame kurzívou názov hostiteľského informačného zdroja.

Ak nie je **vydavateľ** známy, použije sa medzinárodne zrozumiteľný tvar [s. n.].

Ak nie je uvedený **rok** vydania, ale vieme si ho odvodiť, uvedieme ho v hranatých zátvorkách [1980], ak nie je možné rok vydania dohľadať, uvedieme [s. a.].

Ak nie je uvedené **miesto** vydania, uvedieme [s. l.].

Ak sa vyskytne **viac vydavateľstiev** s rozličným rokom vydania, zápis je: Blackburn, 1998; Oxford University Press, 2003.

Na vymedzenie časového, dĺžkového, rozsahového aspektu sa používa **pomlčka** ako znamienko vety. Príklady: v rokoch 1848 – 1865, dosah 200 – 300 metrov, 15 – 20 mužov, na stranách 238 – 239.

ISBN a ISSN uvádzame až v záverečnom zozname literatúry, nie v poznámkach pod čiarou.

Bibliografický odkaz končí vždy bodkou, aj ak je posledným údajom dostupnosť online zdroja.

Ročníky časopisov a čísla zborníkov sa uvádzajú arabskými číslicami. Pokiaľ sú dokumenty v edíciách číslované, je potrebné uvádzať okrem strán aj číslo.

Pri **online zdrojoch** uvádzame „Dostupné na:“ a hyperlink ako https alebo https URI, napr. Dostupné na: « <https://www.ustrcr.cz/uvod/doba-nesvobody-1938-1945/nemecke-bezpecnost-ni-a-represivni-slozky/>».

Dátum citovania/zobrazenia/sprístupnenia je povinný len pre tzv. dynamické online informačné zdroje, tzn. pre zdroje, ktoré menia (aktualizujú, revidujú) svoj obsah, príp. ho dopĺňajú (= zdroje na pokračovanie). Príklad zápisu: [cit. 12. 12. 2023].

Vzory bibliografických odkazov

Archívne pramene

Vojenský historický archív (VHA) Bratislava, f. Archívna zbierka 11, šk. 9, č. 447 291, štátny tajomník Zahraničného úradu Ernst von Weizsäcker nemeckému konzulovi v Bratislave 17. 3. 1939.

Archív Múzea SNP, f. XII (Dokumenty memoárového charakteru), S 490/93, Xerokópia spomienok, Alfréd Rusnák /Rosenbaum/: VI. pracovný tábor, Hajfa, október 1977, s. 18.

Národný archív Praha (NA), f. 136 – Auswertiges Amt Berlin, sig. 136-71-3, č. 588 785-6, nočná služba 23/24. 3. 1939 – záznam hovoru s Abwehrstelle des OKW, Gruppe I.

Archiwum Akt Nowych Warszawa (AAN), f. Mikrofilmy aleksandryjskie, mf. T-77, R 879, č. 626 803, č. 627 023-35, správa o činnosti DHM od apríla do septembra 1940.

Magyar Országos Levéltár Budapest (MOL), P 439 – a Kossuth család iratai. 2. csomó. 1800 – 1851. A Kossuth Család Családülési jegyzőkönyve. Prothocollon Inclytæ Familiae Kossuth de Udvard.

Príklad na citovanie **telefonického rozhovoru**:

STRMEŇ, Vladimír – VARGA, Peter. [Bez názvu]. Telefonický rozhovor. 10. 10. 2015, 10:25.

Publikované pramene

BYSTRICKÝ, Jozef – ŠUMICHRAS, Peter (eds.). *Letka 13 v dokumentoch a obrazoch*. Bratislava : Magnet Press Slovakia, 2004. 120 s. ISBN 80-89169-02-3.

SEGEŠ, Vladimír – ŠEĎOVÁ, Božena (eds.). *Pramene k vojenským dejinám Slovenska 1387 – 1526. Zv. I/3*. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2013. 352 s. ISBN 978-80-89523-25-2.

TUKYDIDES. *Dejiny peloponézskej vojny*. Preložil Kuklica, Peter. Bratislava : Tatran, 1985. 552 s.

Príklady na citovanie **mapy**:

BAŇACKÝ, Vladimír – SABOLA, Anton. *Geologická mapa Záhorskej nížiny*. 1 : 50 000. Kartografický ústav, 1973. 500 x 420 mm.

Príklad na citovanie zaznamenaného telefonického rozhovoru:

NIXON, Richard Milhous – COLSON, Charles. [Bez názvu]. Telefonický rozhovor; online. 18. 7. 1972, 07:58– 08:18. Prepis dostupný na: <https://www.nixonlibrary.gov/sites/default/files/forresearchers/find/tapes/watergate/trial/exhibit_01.pdf>. [cit. 19. 11. 2022].

Dobová tlač

Výcvikovní dôstojníci Hlinkovej gardy. In: *Slovák*, 1938, 18. decembra, č. 288, s. 1. *Nové časy – Orgán Sdruženia slovenských legionárov*, 1931, roč. 5, 30. októbra, č. 7 – 10, s. 14.

Monografie a zborníky ako celok

ZAŤKOVÁ, Jana. *Zabudnutí vojaci. Zajatci v oblasti Vojenského veliteľstva Bratislava 1914 – 1918*. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2013. 175 s. ISBN 978-80-89523-21-4.

HOLEC, Roman. *Trianon – triumf a katastrofa*. Bratislava : Albert Marenčin, 2020. 368 s. ISBN 978-80-569-0588-3.

Kapitoly v monografiách, štúdie a články

ČAPLOVIČ, Miloslav. Milan Rastislav Štefánik. In: ZUDOVÁ-LEŠKOVÁ, Zlatica a kol. *Un-daunted by Exile! To the Victims of Religious, Political, National and Racial Persecutions in Central Europe between the 16th and 20th Century with an Accent on the Czech Lands*. Praha : Historický ústav, 2015, s. 145 – 159. ISBN 978-80-7286-259-7.

CHORVÁT, Peter. „Die Katze muss weg!“ Odchod českého obyvateľstva zo Slovenska 1938. In: *Právnehistorické štúdie*, 2018, roč. 48, č. 2, s. 75 – 92. ISSN 0079-4929.

MEDVECKÝ, Matej. Československí vojenskí diplomati po skončení 2. svetovej vojny. In: BILNAR, Aleš a kol. *Ozbrojené síly a československý stát*. Brno : Univerzita obrany, 2020, s. 275 – 286. ISBN 978-80-7582-353-3.

Elektronické zdroje

SKRAMOUŠSKÝ, Jan. *Pušky rakousko-uherské branné moci – 1. díl*. Zverejnené 2. 3. 2015. Online. Dostupné na: <<https://www.vhu.cz/pusky-rakousko-uherske-branne-moci-1-dil/>>.

SCULLION, Séan F. *Continuing the fight: Three anarchists from Spain in the British army, 1939 – 1945*. Online. Dostupné na: <<https://freedomnews.org.uk/2023/08/07/continuing-the-fight-three-anarchists-from-spain-in-the-britisharmy-1939-1945/>> [cit. 9. 11. 2023].

Príklad na citovanie podcastu:

OLIVER, Zajac – VALENT, Jaroslav. *Napoleon svojich súperov ničil s mechanickou presnosťou*. Podcast. SME, zverejnené 5. 11. 2023. Dostupné na: <<https://podcasty.sme.sk/c/23240172/napoleon-svojich-superov-nicil-s-mechanickou-presnostou.html>>. [cit. 3. 3. 2024].

Príklad na citovanie blogu:

STEHLÍK, Michal. *Zápotocký a válečné zločiny? Mezi fámou a realitou*. Blog. Zverejnené: 19. 3. 2021. Dostupné na: <<https://blog.aktualne.cz/blogy/michal-stehlik.php?itemid=39313>>. [cit. 4. 8. 2022].

Príklad na citovanie online mapy:

GIS mesto Nitra. Mapa; online. Verzia 0.0.5.1. [s. n.]. Dátum aktualizácie 23. 04. 2019. Dostupné na: <<https://gis.nitra.sk/>>. [cit. 25. 8. 2022].

GOOGLE. Google maps. Online. 2023. Dostupné na: <<https://www.google.sk/maps/@48.3125969,18.0182667,12z?hl=sk>>. [cit. 25. 2. 2023].

Príklad na citovanie príspevku na sociálnej sieti:

POST BELLUM SK. *Ďalší pokus o odkúpenie Tisovho domu*. Príspevok na Facebooku. Zverejnené 22. 4. 2024. Dostupné na: Facebook <<https://www.facebook.com/postbellumsk>>. [cit. 25. 4. 2024].

Používanie skratiek a označovanie

Skratkou pre označovanie strán alebo strany je s., ročníky časopisov a čísla zborníkov sa uvádzajú arabskými číslicami. Pokiaľ sú dokumenty v edíciách číslované, je potrebné uvádzať okrem strán aj číslo.

Redakčná rada si vyhradzuje právo na základe vyžiadaných odborných posudkov rozhodnúť o uverejnení, prípadne vrátení príspevku. Nevyžiadané rukopisy sa nevracajú.

Vojenská história 2/2025

Časopis pre vojenskú históriu, múzejníctvo a archívniectvo

Vydáva Vojenský historický ústav v Bratislave

v spolupráci s Ministerstvom obrany SR

Editor a šéfredaktor: plk. Mgr. Miloslav Čaplovič, PhD.

Kontaktná adresa: miloslav.caplovic@vhu.sk

Redakcia časopisu: Mgr. Peter Chorvát, PhD., Mgr. Matej Medvecký, PhD.,
PhDr. Katarína Mináriková

Jazyková redakcia: Mgr. Tamara Janecová, PhD.

Kontaktná adresa redakcie: vojenskahistoria@vhu.sk

Grafická úprava: Pavla Takácsová

Redakčná rada: PhDr. Igor Baka, PhD. (predseda) – Vojenský historický ústav, Bratislava; PhDr. Milena Balcová (podpredsedníčka) – Vojenský historický ústav-Vojenský historický archív, Bratislava; PhDr. Viliam Čičaj, PhD. – Historický ústav SAV, Bratislava; prof. Mgr. Michal Habaj, PhD. – Masarykova univerzita, Brno, Česká republika; PhDr. Viera Jurková – Vojenský historický ústav-Vojenské historické múzeum, Piešťany; Mgr. Peter Kralčák, PhD. – Vojenský historický ústav-Vojenský historický archív, Bratislava; prof. Mgr. Miroslav Lysý, PhD. – Právnická fakulta UK, Bratislava; PhDr. Slavomír Michálek, DrSc. – Historický ústav SAV, Bratislava; PhDr. Richard Pavlovič, PhD. – Štátny archív, Košice; doc. PhDr. Vladimír Segeš, PhD. – Bratislava; PhDr. Michal Schvarc, PhD. – Historický ústav SAV, Bratislava; doc. PhDr. Marek Syrný, PhD. – Filozofická fakulta UMB, Banská Bystrica; plk. v. v., PhDr. Peter Šumichrast, PhD. – Vojenský historický ústav, Bratislava; PhDr. Marian Uhrin, PhD. – Múzeum SNP, Banská Bystrica

Medzinárodná redakčná rada: plk. prof. Dr. Tibor Balla, DrSc. – Nemzeti Közszerkeleti Egyetem, Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar, Budapest; Dr. István Janek, PhD. – Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, Budapest; PhDr. Michal Lukeš, PhD. – Národní muzeum, Praha; J. E. Mgr. Mateusz Gniazdowski, PhD. – Uniwersytet Warszawski, Varšava; PhDr. Jiří Rajlich – Vojenský historický ústav, Praha; Dr. Harold E. Raugh, Jr., U.S. Army Europe, APO AE 09096 USA; Dr. Martin Zückert – Collegium Carolinum e. v. Forschungsinstitut für die Geschichte Tschechiens und der Slowakei, München

Časopis je indexovaný v medzinárodných databázach:

Scopus

The Central European Journal of Social Sciences and Humanities (CEJSH)

European Reference Index for the Humanities and Social Sciences (ERIH PLUS)

Index Copernicus (ICI)

Vychádza štyrikrát ročne.

Rozširuje: Vojenský historický ústav, Krajná 27, 821 04 Bratislava

Schválené do tlače dňa: 15. 6. 2025

EV734/08

IČO vydavateľa: 00309591

Nepredajné

ISSN 1335-3314 (print), 1338-7154 (pdf)

Tlače: HSa MO SR, OdVČ, PoO, Námestie generála Viesta 2, Bratislava

Predná strana obálky: Fotografia z osláv 1. výročia víťazstva nad fašizmom v Košiciach. Na snímke defilé príslušníkov československej armády na Hlavnej ulici 9. mája 1946. (Foto: VHÚ-VHA Bratislava).